

Jámber Pál szobra és alkotója,
Farkas Pál

1998. március 15.

Hiador újra köztünk

A hideg márciusi szél vidáman lobogtatta a Szt. István tér nemzetiszínű zászlóit. Az emberek lassan gyülekeztek, fázósan, kis csoportokba összegújva beszélgettek, de tekintetük sűrűn vetődött a fehér lepellel takart szobor felé. Valahogy az volt az ember érzése, hogy a szobor-alak a hideg miatt burkolódzott a fehér lepelbe, viszont élénken figyeli a teret egyre nagyobb számban elfoglaló embereket.

Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc 150. évfordulójának megünneplésére többszáz paksi polgár és örvendetesen sok fiatal szorongott a téren, várva az ünnepség kezdetét. Az ünnepi hangulat fokozásához szokás szerint a Városi Fúvószenekar szolgáltatta a zenét.

Pontban tíz órakor felhangzott a Himnusz, melyet a Városi Vegyes kar énekelt és zenei aláfestésként megszólaltak a katolikus templom harangjai. A Himnusz utolsó akkordjai után Darócziné Szalai Edit köszöntötte Paks város ünneplő közönségét és kérte fel ifjabb Wartig Lászlót, hogy idézze fel 1848. március 15-nek forradalmi hangulatát Petőfi Sándor: Nemzeti dal című versének előadásával. Az ifjúi hévvel és lendülettel előadott költemény megdobogtatta az ember szívét. Ezt követően Herczeg József polgármester lépett a mikrofonhoz és méltatta a 150 évvel ezelőtti eseményeket. Kiemelte a lengyel hazafiaknak a szabadságharc csatáiban tanúsított helyállását annak apropójaként, hogy Paks és Gubin testvérvárosi kapcsolatot létesített, és az ezt szentesítő szerződést ezen a jeles évfordulón írták alá.

Az ünnepi szónok után 48-as dalok csendültek fel a város általános iskolás tanulóinak közreműködésével. Hangulatossá tette a helyzetet, hogy a gyerekek kórusa a tömeg közepén helyezkedett el, és olyan hatást keltett, mintha a tömeg szólalt volna meg.

A lelkes és csilingelő hangú gyermekkórus után Darócziné emlékezett meg a Jámbor Pál Társaság megalakulásáról, és bekonferálta Kuti Horváth Györgyöt, aki a társaság tíz évvel ezelőtti megalakulására írt, "A feledés ködébe" című versét adta elő.

Számomra, ki első alkalommal is hallgatta ezeket a gyönyörűen szomorú sorokat, teljesen mást jelentettek most, mint tíz évvel ezelőtt. Úgy éreztem, hogy a társaság tíz éves életútja nagyon hasonlított Hiador életútjához, és ezáltal hozzám sokkal közelebb állónak éreztem Jámbort - és meghatóbbnak a verset - mint annak előtte.

A vers hangulata érezhetően felcsigázta a tömeg már eddig is nagy várakozását, melyet csak fokozott Herczeg József polgármester Jámbor Pálról szóló avató beszéde.

És végül eljött a pillanat amire oly sokan vártunk: Herczeg József polgármester és Széchenyi Attila alpolgármester lehúzta a leplet a szoborról, és a tömeg nagy tapsban tört ki. Úgy éreztük mintha közénk toppant volna Jámbor Pál. Mosolygós arccal mintha azt mondta volna: kedves paksiak, megjöttem.

Farkas Pál szobrászművész alkotása nagyon szép, és ami csodálatos benne, hogy tükrözi Hiador lelkivilágát és az ércben rögzített mosolyával feledteti a mindennapok szomorúságát. Farkas Pál és Kuti Horváth György nem beszéltek össze, talán még nem is találkoztak, ennek ellenére mit mond a költő a tíz évvel ezelőtt írt versében?

Lényednek emberarca volt az erénye,
mely a feledésből most újjászületett.

Valóban, a paksi ember számára most született újjá Jámbor Pál, Farkas Pál szobrászművész közreműködésével.

És végül, mindezek betetőzéseként Hefner Erika és Vajda Tibor Jámbor Pál verseit tolmácsolták nagy-nagy átérzéssel, meghatóan és őszintén.

Paks nagyon várta már Hiador szobrát, ezt érezni lehetett abból is, hogy az önkormányzat és a PA Rt. ellenetés nélkül, az ötlet elhangzásának pillanatától támogatták a megvalósítását. Azt hiszem nem túlzok ha azt mondom: a paksiak örülnek, mert lerótták a Jámbor Pállal szembeni nagy tartozásukat. Úgy érezzük visszatért közénk Hiador, naponta láthatjuk, jelenlétével és szelíd mosolyával üzen nekünk.

- Beregnyei Miklós -

FÜGGETLEN HETILAP
Megjelenik kéthetenle pénteken

Előfizetési díj:

13 számra 610 Ft,
26 számra 1188 Ft,
52 számra 2300 Ft.

Az OTP és Kereskedelmi Bank Rt.
Jánoshalmi fiókjában
számlaszámunk: 11732129-20035224

Kiadja a FELSŐ-BÁCSKA Kft.
Terjeszti: a Kft., a DÉLHÍR Rt.
és a Magyar Posta

Felső-Bácska

Borota története
■■■■
Szomorúének
a mandulákról
■■■■
Országos
Méhészkongresszus
■■■■
Orvosgyógyület-
sorsgyűlés

ALAPÍTOTTA BERNÁTH ZOLTÁN 1923-BAN

Szózat a' néphez

Tisztelt polgártársaim!

Közelget az országgyűlés. Eddig a' nemes ember választottai csak követet az országgyűlésre, most a' nép is választ. Soha fontosabb országgyűlés nem volt, mint ez lesz. Soha jobban meg nem kelle gondolni a' népnek azt, hogy kik kezébe teszi le sorsát mint most. Igen szomorú lenne, ha a' nép saját kárára élne választási jogával, 's oly képviselőket küldene az 1848-ik Július 2-án tartandó országgyűlésre, kik a' nép újan nyert szabadsága előtt nem szívből, hanem csak kéntelenségből hajolnak meg, kik a' régi jó világot, melyben dészma és robot uralkodott, minden elforduló alkalommal készek volnának visszaállítani; kik egyeznek, érdekelte képviselnek, és nem azt, ki őket küldötte, - a' népet. Legyetek ébren atyámfiai, nézzetek szembe azon embernek, kinek jogot adtok szólaní sorsotokról. Ne hallgassatok semmi ámtlókra, mert magatokat ámtlítottok el. Sokan fognak benneteket szép szóval, fényes ígéretekkel 's a' i. behálózni; vigyázzatok mert boldogságotok strajja meg könnyelműségeket. Hogy pénzért adja el magát a' becsületes magyar nép, jelleméről felnem teszem; ha ez lehetné, úgy nem volna méltó nyert szabadságra, mert egy ösvényt nyerne csak új erkölcsietenségre. A' magyar nép mely eke mellett a' természet egyenességétől tanulta meg a' becsületeséget, nem áruja el nyomorult állíléreket magát. A' magyar nép lelke nem druczik, mit adni, vagy venni lelet. A' jegyzők a' nép vezetői, hol a' nép tudatlanságból mások ámtlása után megy, nem másra, mint a' vezetőkre esik a' felelet terhe. A' jegyzőknek testvérelesen kell összejárni, mágra örököljenek a' nép felett, mely fizeti őket. A' jegyzők boldogsága nem lehet más, mint a' népe.

Polgártársak! a' legszentebb kincsről van szó - a' nép bizodalmaról. Helyeztetek ezt olyanba, ki mindig a' nép java mellett dolgozott: Hálátlanág volna az, ha nemesi rendből követet választani vonakodnátok, mert azon követek, kik számotokra a' szabadságot kiküzdötték, nemesek voltak. Válaszátok nemes képviselői, ha bizodalmaikat bírja, ha szóval, tettel megmutatja, hogy a' nép barátja, hogy a' nép felszabadításán lelkéből áruja. De választottok a' nép sorából is, jegyzőt, lelkész, 's a' i. mert csak így van a' nép egészen képviselve.

Nem volnátok érdemesek ezen szép jogra, minél fogva magatok vogytok ural sorsotoknak, ha azt gyakorolni nem tudnátok, vagy nem akarnátok. Minden ember dolgozzék, ha munka idő van, de ott, hol törvényes szabadságunk gyakorlásáról, a' nép tovább boldogításáról van szó, egy napra a' munkát elhagyni polgári kötelesség. A' választás napján minden választó jelenjék meg a' választó helyen, és se hanyagodj, se könnyelműség, se munka senkit vissza ne tartóztatson. A' nép értelmesből minden helytben jöjjenek össze, és illő, hogy nem a' megvesztegető bor tüzé mellett, hanem a' haza szeretet lelkésző lángjánál lelkiismeretes komolysággal tanakodjatok képviselőiök felel.

En is voltam oly szerencsés, hogy pár közég megízlelt bizodalommal, 's felhitt miszerint vállalndam el ámtást kerületben a' követseget. Eleinte visszautasítóm őket érezvén a' nagy súlyt, mely e' terhes pályán vállaimra várakozék; de midőn a' nép bizodalma hátróztatlan 's többször megkeresett, elhatároztam magamban, hogy ha e' kerület többsége még is engem ajándékozna meg bizodalommal, a' nép boldogságának előmozdítását legszentebb kötelességemnek tartandom. A' nép boldogsága az én boldogságom. Isten veletek polgártársaim!

Jámbor Pál

Nyom. Szabadkán, Bittermann Károlynál.

Jankováczi plébános

Fentiek Jámbor Pál 1848-ban a választókhöz írt, de sokban ma is időszerű felhívása olvasható. A róla szóló írásunk a 2. oldalon olvasható.

Ünnepi ajándék Jánoshalmáról

Jámbor Pál mellszobrának felavatása előtt, március 13-án kézbesítette a posta a Felső-Bácska című lapot, melyben Péter László Jámbor Párról szóló tanulmánya olvasható.

Jánosházával (Jankovác) eddig nem volt kapcsolatunk, ezért köszönetünket fejezzük ki Dr. Bernáth Zoltán főszerkesztő úrnak, hogy ismeretlenül is megküldte részünkre a szóban forgó számot.

Az ünnep előestéjén (14-én) telefonon hívtam Bernáth urat, a Társaság nevében megköszöntem az ünnepi ajándékot, majd kértem járuljon hozzá a tanulmány utánközléséhez. Ehhez készségesen hozzájárult. (A tanulmány egy szakállas arcképet is közöl. Erről bővebben az "Egy téves arcképről" című írásban olvashatnak.)

- beri -

Péter László:

Jámbor Pál emlékezete

Jánoshalmának az 1848-49-i forradalom és szabadságharc idejében legjelentősebb alakja Jámbor Pál (1821-1897) plébános, Híador írói néven már akkor országosan ismert, népszerű költő volt.

Híador írói nevét Vörösmarty Mihály Eger (1827) című eposzának hősről vette. Vörösmarty a *hős és a viador* összevonásával alkotta. A viador nyelvújítási szó; Szemere Pál "csinálta" a *viadal* szóból a latin gladiátor (bajvívó, harcos) megfelelőjéül. Az -or képző kitalálásában a latin szó végződése meghatározó volt. Szemere "gyártotta" ugyanerre a mintára a *kalandor* szavunkat is.

Pakson született 1821. január 16-án. Apja Jámbor János csizmadiamester volt, céhmester, később a városi tanács tagja volt. Anyja a szekszárdi születésű, korán, 1843-ban elhunyt Muzsonics Erzsébet. Négy testvére született.

A gimnáziumot 1832-től Kalocsán, Pécsen, Pesten, Vácott végezte. 1840-től a kalocsai papnevelőben tanult hit tudományt, s közben kispaptársaival Magyar Iskola néven önképzőkört alakított. Versei jelentek meg a kor irodalmi

folyóiratában, a Regélőben, sőt 1843-ban megjelent első verseskötete *Hattyúdalok* címmel. 1844-ben szentelték pappá, és utána Óbecsére (ma Becej Jugoszláviában) került káplánnak (segédlelkésznek), majd föltűnően hamar, 1847-ben plébános lett Jankovácon, a mai Jánoshalmán. Életrajzírója, Csonka Ferenc (Hiador 1944) szerint Bácska leggazdagabb parókiája volt akkor a jankováci: birtokának jövedelme évi több mint tízezer forint volt. (Értékét akkor érzékelhetjük, ha tudjuk, hogy 1848-ban a huszár a saját lováért 300 váltó forintot kapott; napi zsoldja pedig 8 krajcár volt !) Jövedelméből Jámbor Pál káplánt tarthatott Horváth Ferenc (1818-1866), a későbbi jeles egyházi író személyében és magához vehette megözvegyült édesapját. 1895-ben Jámbor Pál így vallott: *"Azt tudom, hogy a jankováci plébánián boldog voltam, nem hibázott semmi a boldogságból."* *"Egy áldott apa volt oldalam mellett, egy hazafias község a kezem alatt. Azt hittem, a sors választotta vagyok."*

Jánoshalmi önkéntesek

Itt érte a március 15-i forradalom híre. A Budapesti Híradó 1848. június 22-én ezt írta:

"A jankováci plébános, Jámbor Pál (a magyar irodalomban Hiador név alatt ismert jeles fiatal költő) a szerb lázadás hírére azonnal összehívá híveit a templomba, és lelkes felszólítására tüstént 750 ember fegyverkezett fel, sőt a szomszéd helységből is sietett néhány száz hozzájuk csatlakozni és Újvidék alá vonulni."

Vörösmarty képviselősége

Ezekben a napokban, az első magyar népképviseleti választások alkalmával ő is föllépett képviselőjelöltnek a (bács)almási kerületben. A kalocsai érseki levéltárban fönmaradt röpirata (*Szózat a néphez*) a népet fölvilágosította, hogy most szabadon választhatja meg országgyűlési követét akár a nemesi rendből, akár a népből. (A röpirat teljes szövege az 1. oldalon olvasható.)

"Huszonnyolc éves valék - emlékezett vissza 1881-ben -, és képviselőjelölt ! Rostrum (szószék) elöttem és lant a kezemben. Remény csillaga az égen, szabadság hajnala a földön." Ellenjelöltje Latinovics Mór (bács)bor-sodi földbirtokos volt. Bácsalmás és Kunbaja Latinovics, Jankovác, Mélykút és Tataháza Hiador híve volt. Jankovácról negyven zászló alatt vonultak az almási szavazóhelyre papjuk választói. Idézem ismét őt:

"Végre megkezdődött a választás, de alig tartott tíz percig, midőn egy hang elkiáltja: "Éljen Kossuth Lajos!" Dörgő visszhang felelt rá, és mintegy varázsütésre a szavazási rend fölbomlott, a két párt összeölelkezett, és szűnni nem akaró éljenek követelték a szavazás bezárását."

- Van-e tíz választó, ki a szavazás folytatását kívánja ? - kérdezé az elnök.

- Senki !

- A törvény nevében tehát kijelentem, hogy az almási kerület képviselője Kossuth Lajos !

Az egész néhány perc műve volt. Egy név varázsa - és oda lett a két párt a röpirat, a főispáni nimbusz, a megyei tekintély és annyi kokárda."

A tizenkét tagú küldöttségben, amely a megbízólevelet fölvitte Budára Kossuth Lajos pénzügymi-niszternek, ott volt Jámbor Pál is. Kossuth szívélyesen fogadta őket, megköszönte a mandátumot, de mivel már több

kerületben hasonlóképpen meg volt választva, nem fogadhatta el. S megkérdezte a küldöttséget, kit fognak most megválasztani ?

- Akit a miniszter úr ajánl.

"- Én Vörösmartyt ajánlom.

Az ország költőjéről ő gondoskodott, az ország minisztere."

Így nem lett a bácsalmási kerületi képviselője Jámbor Pál; így lett Vörösmarty Mihály.

A szabadságharcban

A szabadságharc idején a jankováci plébános gyakran fölrandult Pestre költőbarátaihoz. Számos forradalmi írást adott ki kezéből. *Kossuth* című füzetében a forradalom vezérért "új Washingtonnak", az egész világ föl-szabadítójának nevezte. *Szabadságdalok a hadseregnek* címmel - akár Petőfi - a honvédsereget buzdította. Ősszel munkát vállalt a Horváth Mihály csanádi püspök vezette Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban. 1849. januárjában tehát a kormánnyal ő is Debrecenbe ment, s valószínűleg követte júliusban Szegedre és Aradra is társait.

Emigrációban Párizsban

Világos után ezért neki is menekülnie kellett. Előbb az országban bujdosott, majd 1852-ben Párizsba ment. Itt kereste föl barátja és író társa, Degré Alajos (1819-1896), s találkozásukról 1883-ban így emlékezett meg:

"Mentem Jámbor Palihoz. Kérdém a concierget-t (házmestert):

- Mr. Jámbor ?

- Ez az úr ismeretlen nálunk - nyertem feleletül.

Kérdém a házsámot, összenézem jegyzeteimmel, nem tévedtem.

- Adja ide a lakók névsorát.

Beletekintek, s voila (íme), rámutatok Jámbor nevére.

- Ah ! Mr. Zsambo? - kiáltott fel a concierge, és megmondta a lakását.

Pali manzárdszobájában éppúgy fogadott, mint Pesten az Angol Királynőben, midőn Jankovácra feljött költeményeit kiadni, s addig vissza se ment, míg az árát velünk el nem költötte. Nyakamba ugrott azzal a vidor könnyelműséggel, mely költői lelkületét oly kedvessé tette. Míg felöltözködött, összevissza beszélt kalandjairól, Béranger-ről, Párizs rejtelmeiről, mintha csak azért volna itt, hogy egy örökséget elköltsön. Pillanatig sem jutott eszembe a nélkülözésekkel küzdő menekült állapota, s ha szobájának félbolthajtású alakja, azzal a magasan kacérkodó kis ablakkal nem emlékeztetnek Pali barátom viszonyaira, azt kellett volna hinnem, hogy valahol kőszénbányája van. El volt telve Párizssal, mint aki másutt meg sem tud élni; a művészet, irodalom és párizsi nők lelkesedésbe hozták. A Café Helderben reggeliztünk, a feketekávé cognac vieux (ókonyak) mellett aztán folyt az élénk társalgás."

Újra itthon

1859-ben amnesztiával hazatérhetett. Édesapja mindaddig a jánoshalmi plébánián húzta meg magát. Közben megvakult, s csak egy öreg orvos viselte gondját. Jámbor Pált a kalocsai érsek ismét segédlelkésszé nevezte ki, most Hegyesre, a későbbi Kishegyesre (ma szintén Jugoszláviában: Mali Idos). Kiváló szónoki híre és átlagon felüli műveltsége révén az *Októberi diploma* után, 1861-ben megválasztották a kulai kerület országgyűlési képviselőjévé. Kevéssel utóbb pedig Szabadka város meghívta gimnáziumának igazgatói posztjára.

1861 tavaszán Madách Imre mint országgyűlési képviselő Pesten tartózkodott. Képviselőtársa, Jámbor Pál bemutatta őt Arany Jánosnak, ő pedig átadta a nagy tekintélyű költőtársnak *Az ember tragédiája* kéziratát.

Arany - mint Madách 1861. november 2-án Nagy Ivánhoz írt levelében beszámolt róla - kéziratának hónapokig feléje sem nézett, "míg Jámbor Pál kérésére és sürgetésére újra kézbe fogta, s megtetszett neki." Arany szeptember 12-én értesítette Madáchot, hogy drámai költeménye mind koncepcióban, mind kompozícióban "igen jeles mű".

Jámbor Pálnak tehát szerepe volt *Az ember tragédiája* diadalra juttatásában.

A följelentett igazgató

1862-ben *Egyházi beszédek* címmel kiadta prédikációgyűjteményét. Gróf Pálffy Móric, Magyarország királyi helytartója úgy találta, hogy a "múltjánál fogva határozottan kormányellenes" Jámbor Pál "érzelmeit" beszédeiben is tanúsította, és a rábízott szabadkai ifjúságot is megmételyezi nézeteivel. 1864. május 3-án föl-szólította Kunszt József kalocsai érseket, hogy korlátozza Jámbor Pál tevékenységét, ne engedje neki az esedékes lelkesi vizsga letételét. Az érsek már 7-én válaszolt. Először jó taktikai érzéssel felsorolta, milyen büntetést rótt ki eddig is Jámborra 1848-49-i tevékenységéért: jankováci plébániájától megfosztotta; mikor hazatért, hat hétig tartó "bűnbánati fegyelem szigorával" megfenyítette; Kishegyesre káplánnak küldte. Itt plébánosa szerint úgy működött, hogy "magaviselete hivatalos jelentések szerint sem erkölcsi, sem politikai tekintetben kifogás alá nem esett, s papi hivataloskodásában az egyháziasság színvonalán állott." Szabadkai gimnáziumi igazgatói minőségben is "a hozzám érkezett hivatalos jelentések szerint hivatalának kellően megfelelt, s ellene mindenkorig semmi kifogás nem tétetett." Egyházi beszédeit - írta az érsek - olvasta, és bennük "néhány hitbeli nem egészen helyesen használt kifejezésen kívül - mely hibákért azokat megyémm papságával ajánlólag nem is köröztetem - kárhuzatos elvet vagy célzást nem vettem észre".

Ezek után Kunszt érsek ritka bátorságáról adott példát, amikor a királyi helytartó követelését ezzel az akár gúnyosnak is tekinthető érveléssel utasította vissza:

"Ennélfogva Jámbor Pál gimnáziumi igazgatónak állomásáról elmozdíttatása iránt szerény nézetem szerint részemről azon oknál fogva sem intézkedhetem, mivel nem érzem magamat feljogosítva arra, hogy elmozdítsam őt azon állomásáról, melynek elfoglalása a Nagyméltóságú magyar királyi helytartótanács kegyes megerősítése folytán (!) méltatott, miután pedig papi jelleme és erkölcsi magaviselete kifogás alá nem esik, s tetteiben megnyilvánuló politikai érzelmeiről ez ideig tényleges adataim nincsenek: ennélfogva indokom sincs arra, hogy tőle az előszabott zsinati vizsga letehetését megtagadjam..."

A pálya végén

Jámbor Pált választókerülete 1865-ben és 1869-ben ismét az Országházba küldte. Ez utóbbi alkalommal lemondta igazgatói állását, hogy teljesen képviselői föladatának és az irodalomnak szentelhesse idejét. Mikor e mandátuma lejárt, 1873-ban Szabadka újra visszahívta, egyelőre csak tanárnak, de még az évben ismét igazgatóvá választották.

1882-ben korára, betegségére hivatkozva nyugállományba vonult. Közben, 1871-ben, egyháza részéről ért bírálatok miatt, kilépett az egyházi rendből, és református hitre tért. Halála előtt azonban, amint Scherer Ferenc szabadkai kórházi lelkész jelentette az akkori érseknek, Császka Györgynek, visszatért egyházába. "Én - vallotta halálos ágyán - nem írtam soha Egyházam ellen, e tekintetben nincs visszavonni valóm." Tanúk előtt kérte, hogy katolikus szertartással temessék.

A kórházi lelkész 1897. április 14-én táviratban közölte az érsekkel: "Jámbor Pál úr a mai nap hatodik órájában elhunyt."

Életműve

Költészete nem tartozik irodalmunk első vonalába. Az *almanachlira* válfaja, amelyet ő művelt, ma már jobbadán irodalomtörténeti jelentőségű. Pályája elején egekig magasztalták, az utókor valódi értékét sem becsülte. *A magyar irodalom története* 3. kötetében (1965) Fenyő Istvánnak egy jó szava sincs róla. Szabadka becsülte meg leginkább, hiszen ő volt a város első országos hírű költője; szülőlttének, Kosztolányi Dezsőnek a számára az első író, akit életében látott.

Szülővárosában 1988-ban megalakult a Paksi Jámbor Pál Társaság, és hagyatékának népszerűsítését tűzte ki célul. Jámbor Pál halálának századik évfordulója alkalmából a helyi lap 1997. áprilisi számában méltón emlékeztek névadójuk életművére. A szabadkai irodalmi folyóirat, az *Üzenet* pedig július-augusztusi számában több írással és dokumentumközléssel élesztgette a méltatlanul elfeledett költő, pap, pedagógus és politikus emlékét.

A forradalom és szabadságharc 150. évfordulója Jánoshalma számára is fölkinálja Jámbor Pál helyi kultuszának ápolását.

Jámbor Pál szülőháza

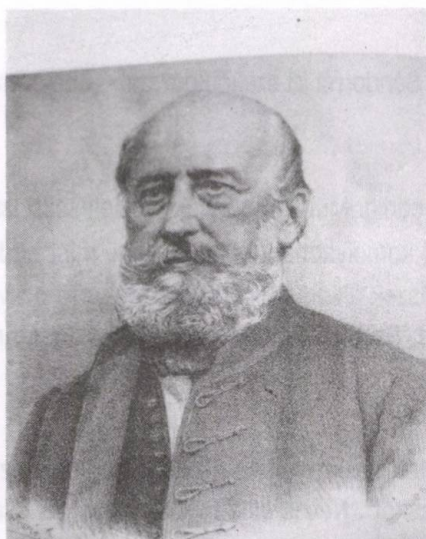
Szent István

"Tudvalevőleg Pakson 1821. évi január hó 16-án született Jámbor Pál magyar író s lantos költő, ki 1898. halt meg. E neves férfiúnak szülőháza még mindig áll, de sajnos dűledező állapotban. Szegény napszámos nép lakja jelenleg. Szomorúan jellemzi nagyjaink iránti közönyt az a tény, hogy Pakson élő 12 ezer lakos közül alig lehet találni néhányat, ki ismerné ama roskadozó félben levő ház nevezetességét. Egy emléktábla, vagy más, nem jelöli meg ezt a házat. Pedig talán megérdemelné a "Hiador" is, hogy emléke ne menjen feledésbe. Dalműveivel, balladáival, ezenkívül terjedelmesebb munkáival az "Emléklapokkal"; "Az örült tárcájával"; "XII. Károlyával"; "Hangok az emberiséghez" című művével stb. kiérdemelt legalább ennyit. Azt hisszük, ha már Pakson nem törődnek annak a férfiúnak emlékével, ki csak dicsőséget hozott szülővárosára és hazájára, érdeklődni kellene a magyar írók egyesületének ez iránt s nem kellene engedni, hogy Jámbor szülőháza továbbra is megjelöletlen maradjon."

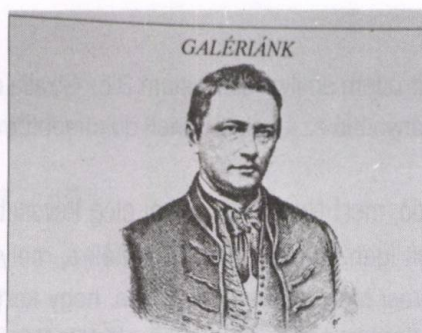
Szerkesztői megjegyzés:

A fentebb közölt tudósítás a "Dunaföldvár" című lap 1902. november 30-i 25. számában jelent meg. Jámbor halálának évét sajnos tévesen közölték, ugyanis 1897. április 14-én halt meg. Jámbor Pál szülőháza az egykori Flórián ház és a volt Vadászkiirt Szálló és étterem (Rudnyánszky-kastély) közé ékelődve állt, ez a fotón jól látható. A Szabadkán megjelenő Üzenet című folyóirat 1997. 7-8. számában két rajz jelent meg Jámbor Pálról.

Egy téves arcképről

Jámbor Pál szabadkai arcképe (1865)
(Ezzel a portréval jelent meg a Künn és Honn Ohlath Leo kiadásában)

JÁMBOR PÁL (HIADOR) költő, író, politikus

1821. január 16-án született Paksán és száz évvel ezelőtt, 1897. április 14-én hunyt el Szabadkán. Apja Jámbor János csizmadiamester, anyja Muzsonics Erzsébet. Két iskolai tanulmányát Kalocsán, Pécsen és Vácott végezte. Miután 1844. pappá szentelték, káplán lett Óbecsén (ekkor kezdett el verseket írni), majd plébános Jankovácson (Jánosházin). Első költeményei aláírója (Kubinszky Ódón, Csobánka, Balaton) jelentik meg a *Regelő* című lapban, később a *Honderűben* publikált, amely az almanachlira körébe tartozó műveit szembeállította Petőfi verseivel, őt pedig az ország legjobb költőjévé kiáltotta ki. A szabadságharc idején a közoktatásügyi minisztérium alkalmazotjaként kiállt Kossuth politikája mellett, s hazafias költeményekkel harcba buzdított. A fegyverletétel után, 1852-től 1859-ig Párizsban élt emigránsban, ahol barátságát kötött Bérangeer-vel. Amellett, hogy magyar költők munkáit fordította francsra, nemcsak verseket írt francsra, hanem egy regényt is (*Les art* 1856) Paul Durivage aláírója; ezt négy évvel később Kolozsváron magyarul is kiadta *A művészek* címen. Hazatérése követően az egyházmegyei hatóságok kishagyossá ttek segédlelkésznek. 1861-ben a kulai kerület országgyűlési képviselőjévé választották és a szabadkai gimnázium igazgatójává nevezték ki. Még két ízben volt két évig országgyűlési képviselő: 1867-ben és 1869-ben. 1871-ben kilépett a rendi állástól a református híre. Ugyanakkor Pesten megjelentette a *Köznevelés* című lapot.

Az egyik képen (1. sz.) egy szakállas, 50-60 év közötti személy látható. Ez a portré Jámbor Pál: Künn és Honn című kötetében jelent meg 1866-ban, Oblath Leo kiadásában. A kép aláírása: Jámbor Pál szabadkai arcképe (1865).

A másik kép (2. sz.) az Üzenet hátsó borítóján látható, a portré keletkezési idejére nincs utalás. Ám a Jámbor Pál Társaság ezt a portrét ismeri és használta kiadványain, meghívóin 1988 óta. Ugyanis ez a rajz jelent meg Jámbor Pálról a Vasárnapi Újság 1862. március 16-i számában. Ez a kép egy kb. 40 éves férfit ábrázol, ami igaz is, hiszen 1821-ben született Jámbor. Nem véletlen, hogy a Vasárnapi Újság bemutatja a költőt, hiszen nem rég tért vissza az emigrációból, országgyűlési képviselő lett, politikai pályára lépett, mint oly sokan a hazatért 1848-asokból.

Mi szól a mellett, hogy a 2. számú kép az igazi ?

Először is az, hogy ha a Vasárnapi Újság téves képet közölt volna, azt bizonyosan követte volna egy helyreigazítás. Ugyanis ekkor Jámbor jelentős közéleti személyiség volt, bizonyosan reklámozta volna, és helyt adtak volna kérelmének.

A szakáll ellen szól az is, hogy a XIX. sz. közepén a katolikus papok nem viseltek szakállt. Ő mint nemrég hazatért száműzött, akit egyháza visszafogadott, bár büntetésből segédlelkész lett Kishegyesen, nem lázadt volna szakáll viseléssel egyháza ellen.

Szakállra még öreg korában sem lehetett, ezt Kosztolányi Dezsőtől tudjuk, aki írók, festők, tudósok című, 1958-ban Budapesten megjelent kötetében így emlékezik Jámbor Pálra: "Az első író, kit életemben láttam, Jámbor Pál volt, Hiador, Petőfi kortársa és ellenfele, ki már meggörnyedve, ráncosan, aransárga arccal bandukolt a szabadkai utcán, vásott ruhában, kezében egy esernyővel." Nos, ha szakállra lett volna, akkor nem aransárga arcot említ Kosztolányi, hanem említette volna a hófehér szakállat. Ugyanis a szakáll igen feltűnő, és bizonyosan említette volna a költő alakjának leírásakor.

A két kép keletkezési dátuma között három év különbség van, ami kizárt, hiszen legalább három évtized a korkülönbség a két portré között.

Akkor mi lehet a magyarázat ?

Szerintem a nyomdában téves képet raktak a kötetbe, vagyis a szakállas alak nem Jámbor Pál.

Beregnyei M.

Néhány megjegyzés a szakdolgozat elé!

Nagyon örültem amikor elolvastam Blóz Gizella dr. Novák Sándorról írt szakdolgozatát. Több szempontból is fontos és hiánypótló ez a helytörténeti dokumentum.

Hiánypótló, mert Novák Sándorról elég keveset tudtunk eddig. Munkásságának részletesebb ismerete viszont rávilágít igen fontos régészeti témákra, melyet sokkal komolyabban kellene venni, mint eddig vettünk, hiszen a Városi Múzeum nem azért van, hogy kortárs művészek alkotásait mutassa be - arra ott van a Paksi Képtár - hanem azért, hogy a jeles elődök Novák Sándor, Szelle Zsigmond és Wosinszky Mór nyomába próbáljon lépni.

A szakdolgozat ráirányította figyelmemet a fentebb említett személyek munkásságára, majd az OSZK-ban kézbe vettem néhány "Archeológiai Közleményeket és Értesítőt". Neves elődeink kutatásai és gyűjtőmunkái eredményeként igen sok régészeti anyag került elő Paks és környékéről, illetve Kömlődről. Ezeknek az anyagoknak egy része elkallódott, viszont jelentős részük fellelhető a Nemzeti Múzeumban és a szekszárdi megyei múzeumban. Múltunk ezen tárgyi emlékeit igen kevés paksi ember ismeri. Ezért javasoltuk annak idején, hogy a városi múzeum megnyitása alkalmából ezeket a leleteket kérjük kölcsön, ezeket állítsuk ki, ezzel a kiállítással nyissuk meg a város múzeumát, ezzel is tisztelegve jeles elődeink munkássága előtt. Sajnos nem így történt. Ám még nincs veszve minden, hiszen a múzeum élén bekövetkezett személyi változás remélhetőleg elősegíti a már jelzett irányba történő elmozdulást. Ehhez a városban élő és helytörténettel foglalkozó személyek bizonyosan segítséget nyújtanak, amennyiben nem úgy viszonyul hozzájuk az új vezetés, mint azt a régi tette.

A régi vezetés alatt nemcsak egy személyt értek, hanem a megyei múzeum vezetését is. Megfigyelhető, hogy a megyei múzeum Paks és környékén - tudomásom szerint - nem folytatott ásatásokat, a mai napig elkerülte ezt a területet. Igaz nem is támogatta a városi múzeum megalapítását, sőt még a Polgári Iskola falaiból előkerült köveket is el akarta szállíttatni Paksról. A lussoniumi ásatásokat is Dr. Visy Zsolt, JPT adjunktusa kezdeményezte és folytatta. Sarkosan fogalmazva ez azt jelenti, hogy Novák Sándor, Szelle Zsigmond és Wosinszky Mór óta csak Dr. Visy Zsolt végzett régészeti kutatást Pakson és közvetlen környékén. A megye régészei nagy ívben elkerülték Paksot, viszont a paksi múzeum igazgatói székére azonnal rácsaptak.

Nos, azért érzem mérföldkőnek Blóz Gizella szakdolgozatát, mert reflektorfénybe állította Paks és környékének régészeti helyzetét, helyesebben a régészet területén lévő elmaradásunkat, tennivalónkat.

(A Paksi Tükör mostani számát a neves elődök által összegyűjtött paksi és kömlői leletekről készült rajzokkal illusztráltuk.)

- beri -

Blóz Gizella:

Dr. Novák Sándor élete és munkássága

Bevezetés

Léteznek olyan nevek, amelyek lassan a feledés homályába merültek, s ha az utókor számára ismeretlenül is csengenek, saját koruknak meghatározó, tevékeny, köztiszteletben álló egyéniségei voltak. E nevek közé sorolható dr. Novák Sándoré is, akiről városában, ahol élete nagy részét leélte, s aminek történelmi feltárásán munkálkodott, - néhány idősebb ember kivételével - nagyon keveset, vagy szinte semmit nem tudnak. Valószínű, nem ő az egyedül álló ilyen személy, de az ő neve volt az, akire figyelmemet konzulens tanárom ráirányította. Egy másik ok pedig amiért e témát választottam az, hogy ő is éppúgy Erdély szülőtte volt, mint jó magam.

A dolgozat megírását hosszas kutató munka előzte meg. Anyaggyűjtés végett felkerestem, Paks jeles helytörténéseit, - akik gyakorlati segítséget nagyon keveset tudtak nyújtani -, a helyi könyvtárakat, múzeumot, a Polgármesteri Hivatalt, a szekszárdi Megyei Könyvtárat - s annak keretén belül a Helytörténeti részleget -, a Megyei Wosinsky Mór Múzeumot, a Tolna megyei Levéltárat, valamint a budapesti Széchenyi Könyvtárat. Összefüggő anyagot sehol sem találtam. Szinte soronként, töredékeként gyűjtöttem össze a felhasznált anyagot, és ezzel is magyarázhatók a néhol foghíjas ismeretek. Valószínű, ezért próbáltak nagyon sokan - azok közül, akikhez segítségül fordultam - lebeszélni a témáról, kétségbe vonva, hogy valaha is sikerül majd annyi anyagot összegyűjteni, ami elegendő lenne egy szakdolgozat megírásához. Arckép, címer utáni kutatásom eredménytelen maradt. Pedig könnyen elképzelhető, hogy családi fotók is maradtak, de hogy ki őrzi őket, azt nem lehet tudni!

E munka rövid összefoglalót nyújt dr. Novák Sándor életének és tevékenységének főbb jellemzőiről, orvosi működéséről, valamint a fáradságot nem ismerő munkájáról, amellyel Paks város történetének föltárására, valamint a monográfia megvalósítására törekedett.

Élete és tevékenységének jellemzői

Az Arad megyei származású Novák-családot 1790-ben II. Lipót király emelte nemességre, majd Arad vármegyében 1821-ben hirdették ki nemességüket. E család leszármazottja volt. dr. Novák Sándor Ágoston is, aki 1816-ban született Aradon. Orvosi diplomát a pesti egyetemen szerzett 1842-ben. Már egyetemi éve alatt napvilágot láttak cikkei az Orvosi Tárban. Ilyenek az 1841-ben megjelent *Észrevételek az orvostanulók számára rendelt egyetemi kórházban múlt iskolai félévben előfordult nevezetes esetek felett*, az 1842-ben megjelent *Kórtani nevezetesség*. Orvosdoktori értekezése 1842-ben *A helyhatósági rendes orvos viszonyai' s kötelesség* címmel került a bírálók elé. (1. sz. melléklet) Egészségügy-politika köréből írta, ami abban az időben koránt sem volt természetes. Írásának első felében a helyhatósági orvos viszonyait elemezte, a második részében a helyhatósági orvos kötelességeit, amelyek kiterjedtek a felsorolt alcímekben foglaltakra: Az egészségi állapotra való általános felügyelésre; Az egészségügyi személyzetre való felügyeletre; A megyében létező gyógyforrások, fürdők, kór- szülő- lelencházak, elmeorosok intézetére, iskolák s börtönökre való felügyelésre; A járványok s ragályos korok alkalmával intézkedések s szabályokra való felügyelésre; A törvényszéki esetek s

kérdések körüli vizsgálatokra; A rendes orvos betegek iránti kötelességeire, valamint Általános tiszti kötelességekre. /1/

E rövid terjedelmű művét "az imádott kor üdve előmozdítására szentelendő legőszintébb igyekezete" gyanánt ajánlotta olvasóinak.

Két főbb részre osztotta. Az elsőben a helyhatósági orvoshivatal betöltésével kapcsolatos problémákat tárgyalta. Helyesnek találta, hogy az orvosválasztás "felkiáltással" vagy szavazással történjen. A helyhatósági orvoshivatalra bárki igényt tarthatott, aki elvégezte az egyetem öt évét, de különösen azok, akik "a tudomány legtöbb ágaiban fáradozva több oklevélre érdemesítették magukat; korunkban kivált a sebészség és barmászat érdemelnek elsődlegességet, hogy ne említsem a szemészséget is." Az orvosválasztásnál lényeges szempontnak tartotta, hogy "honfinak" elsőbbsége legyen a külföldivel szemben, valamint azoknak akik, a védőhímlőoltások területén már bírtak jelentős ismeretekkel. Fontosnak tartotta még a helyhatóságokkal való jó viszonyt, de ugyanakkor minden társadalmi osztályból származó betegnek egyenlőnek kellett lennie az orvos számára.

Munkájának második része, a helyhatósági rendes orvos kötelességeit tárgyalja, a már felsorolt hét alcím alatt. Érdekessége, hogy miközben a lehető legaprólékosabban kitért az orvosok feladataira, kötelességeire, vele párhuzamosan a kora társadalmi helyzetébe is betekintést nyújt. Rávilágít arra, hogy az 1800-as évek derekán milyen gondokkal, nehézségekkel küzdöttek orvostársai. Nem állt meg az egyszerű ténymegállapításnál, hanem megjelölte azokat a teendőket, amelyek segítségével áthidalhatók, megoldhatók esetleg elkerülhetőek lehettek a problémák. Ugyanakkor az is világossá válik, hogy kora "helyhatósági rendes orvosának" milyen sokoldalú tevékenységnek kellett eleget tennie: gyógyítástól kezdve, a tisztasági intézkedések, az egészségügyi személyzetre való felügyelet, a gyógyszerári vizsgálatok rendszeres végzése, a kontárok (kuruzslók) eltávolítása a gyógyítástól, a megyék területén levő gyógyforrások, fürdők, kórházak, árvaházak, iskolák, elmeorosok intézete, valamint a börtönök felügyelete tartozott a feladatai közé. Ez csak néhány abból, amit dr. Novák Sándor munkájában felsorol a feladatok közül. Avégett, hogy az egyes gyógyító intézkedésekről országos szinten a fő egészségügyi szervek tudomást szerezhessenek, különböző kimutatások elkészítését javasolta, amelyekhez táblázatokat ő maga készített el. /Valószínű, hogy a javaslatokat nem hagyták figyelmen kívül, mivel a levéltári anyagban több olyan egészségügyi kimutatás is szerepel, amely - ha kisebb eltéréssel is - az általa javasolt formát alkalmazta./

1843-ban könyvismertetései jelentek meg az Orvosi Társban.

A '40-es évek közepén került Paksra. Itt 1845-ben családot alapított. Feleségül vette a szenterzsébeti Forsterek egyik leszármazottját, Forster Júliát. Nejének atyja Forster István, Tolna megye másodalispánja volt. A házasságból egy fia született, aki szintén a Novák Sándor nevet kapta.

Pakson, a mindmáig fennálló (Dózsa György út 3. szám) Novák-kúriában élt és tevékenykedett. Ez az épület egyenletes, zárt sorú lakóház, az utca felől barokk jellegű, klasszicista és romantikus átépítéssel, az udvar felőli portikusz fölötti zárt, romantikus verandát falazott pillérek és egy dór oszlop tartják. "E veranda a tanúja, mennyi éjszakát töltött itt el tudományos könyveibe, régészeti gyűjteményének katalogizálásába merülve." /2/ S, amint egy korabeli újságban a Szekszárd Vidékében megjelent "...lakását sok nagybecsű eredeti festmény díszítette, s ezeket érő könyvtára a magánkönyvtárak között bizonyos tekintélyes helyet foglal el, mely a tudományok iránti hajlamát, s azokban való jártasságát tanúsítja." /3/

A Novák ház

1845-től 1858-ig mint megyei tiszteletbeli főorvos és járási orvos tevékenykedett.

1848-ban nemzetőr hadnagyként részt vett a szabadságharcban is.

A '40-es évek második felében, az egyetlen paksi gyógyszertár zavaros tulajdonjogi viszonyai miatt zár alá helyezték, de rövid idő után, miután kineveztek új gondnokául egy okleveles gyógyszerészt, felügyeletével dr. Novák Sándort bízták meg. /4/

Az 1868-ban megalakult Paksi Takarékpénztárnak helyi igazgatója volt. /5/

Az 1871-es adóhivatali kimutatások alapján Paks város virilista képviselője, valamint a megyének virilista bizottsági tagja volt. (A statisztikai kimutatások alapján a paksi családok sorában a 15., a megyében pedig a 141. legtöbb adót fizető volt.) /6/

Időközben több más tisztséget is betöltött: ezek egyértelműen jelzik, hogy köztiszteletnek örvendett. Íme egy példa: Pakson a halászatot a legősibb foglalkozások egyikének tekintették. Még az 1800-as években is egyik megélhetési forrásnak számított. A gondot csupán az jelentette, hogy még a század derekán is a halászati jog a földesurak privilégiuma volt. A paksi közbirtokosok - akik a halászárvizek tulajdonosainak tekintették magukat - érdekeik védelmére haltenyészítő részvénytársaság létrehozását tervezték. Amint 1873-ban megjelent a megyei szabályrendelet, november 11-én meg is alakították az Első Középdunai Haltenyészítő Részvénytársulatot, Paksi székhellyel. A választmányi tagok között szerepelt dr. Novák Sándor neve is. /7/

1877. november 17-én a "Vallás és Közoktatásügyi miniszter" 28932. számú leírásával, az 1876. évi 28. t.c.z. 3. §-a értelmében Dr. Novák Sándort kinevezte iskolalátogatóvá Paks és Kömlőd községben levő iskolákra." /8/ Később iskolaszéki elnökként is tevékenykedett.

A '80-as évek elején sokoldalú közéleti tevékenységet folytatott. Ezt igazolja az is, hogy tagja volt az Állandó Választmánynak, az Egészségügyi Bizottságnak, a Statisztikai Bizottságnak. Elmondások alapján vezető tagja

volt a paksi Kaszinónak is. E sokoldalú tevékenysége egyben rávilágít arra is, hogy megbecsülésnek és közbizalomnak örvendő személyisége volt korának.

A paksi orvosok közül kiemelkedett nemcsak szakképzettségével, hanem karitatív lelkületével is. Több ízben tett jótékony célú adakozást a kórház, s a szegények javára.

1885. november 17-én halt meg. A Szekszárd Vidéke november 19-ei számában megjelent nekrológban: "megyénk és Paks város régi kitűnő egyéniségének; tudományánál és általános műveltségénél, kitűnő, nyájas és barátságos modoránál fogva közkedvelt és tekintélyt élvező személyiségnek; kitűnő emberbarátnak, minden humanisztikus célnak buzgó és áldozatkész, a művészet iránt fogékony és abban szakismerő" egyéneként emlékezik dr. Novák Sándorra. /9/

Orvosi működése

Mivel egy település egészségügyi helyzete az orvosellátottságtól függ, ezért Pakson is, a XVIII. század közepétől - amióta Mária Terézia elrendelte, hogy szakképzett orvosok lássák el az egészségügyi szolgálatot - szinte megszakítás nélkül volt orvos. Ezen orvosok sorába tartozott dr. Novák Sándor is.

Az egyetem elvégzése, valamint Paksra kerülése után 1845-ben Gróf Eszterházy Károly, Tolna megye főispánja kinevezte tiszteletbeli főorvosnak. "Gróf Eszterházy Károly megyebéli fő Ispán Úr Ő Kegyelmessége, folyó évi Ápril 14-én 41. szám alatt költ hivatalos levele szerint a naponként szaporodó, s gyakori betegségben sínylődő emberiségnek mennél több, 's közelebb leendő gyámolása, és segedelmezése tekintetébül Nemes Novák Sándor paksi Uradalmi Orvostanár urat: hogy jeles tudományának sikerét egész Megyében szerteárasztassa, és gyakorolhassa Főispáni jogánál fogva megyebéli tbéli fő Orvosnak ezennel kinevezvén, őt a teendők végett a K K és Rendekhez utasítja." /10/ A kinevezett tisztséggel járó esküjét még az évben a közgyűlés színe előtt letette. /11/

A szabadságharc idején, 1849 februárjában Dőry Gábor, Tolna megye akkori cs. k. biztosa, Pakson katonai kórházat állíttatott, s annak orvosául "Novák Sándor orvos Doktor Urat" nevezte ki. Tevékenységét mind a katonaság körében, mind a szegények és gazdagok körében egyaránt nagy szorgalommal, odaadással végezte, melynek következtében a siker és az elismerés sem maradt el. /12/

E nehéz időkben nemcsak emberek gyógyításával foglalkozott, hanem állatorvosi teendőknek is eleget tett. 1850-ben amikor a házi állatok (bivalyok és sertések) sorában kitört a "váltó és epés láz", valamint a kolera is tizedelte az állatokat, Pakson és Kömlődön napi tevékenységéhez tartozott a beteg állatok gyógyítása. Ezt igazolják az akkor Földvár kerület albírójának küldött jelentések, valamint Pétsi Józsefnek tett nyilatkozatai. /13/

1855-ben már nemcsak Paks mezővárosának, hanem még hat falunak volt a járási orvosa. /14/

Paks előljárói 1856. augusztus 27-én a megyei hatóságot kérték, hogy a paksi községi orvosi állomásra dr. Novák Sándort nevezzék ki. A kinevezést meg is kapta, de nem sokáig teljesítette e szolgálatát, mivel 1858. december 5-én családi körülményeire, magánorvosi gyakorlatára, valamint romlott egészségi állapotára hivatkozva, lemondott a "Paks és Kömlőd községi állomásról", s ettől fogva már csak magánorvosként tevékenykedett, s a megyének tiszteletbeli főorvosa maradt.

1861-ben Tolna megye egyhangúlag megválasztotta tisztiorvossá. Orvosi tevékenységének jelentős mozzanata volt a paksi kórház megalapítása. Már a XVIII. században is létesítettek alapítványt az elaggott szegények, valamint a nyomorultak ápolására. A XIX. század elején - szintén alapítványokból - a Kálvária hegyen,

egy kétszobából álló parasztházat vásároltak a szegény betegek ápolására. Az alapítvány hűtlen kezelés miatt elveszett, a szegények pedig csak koldulásból tudták fenntartani magukat. Ezért 1830-46 között újabb összeget gyűjtöttek egy betegápolda felállítására. Az ápolda birtokában lévő két épület a város tulajdonát képezte, de amint kiderült, az 1870. december 10-én dr. Sass István megyei főorvos úr által kiküldött bizottság vizsgálatának jegyzőkönyvéből, újabb problémák adódtak "a Paks m.városában fennálló betegápolda berendezése, ügykezelése körül, az ápolda alapjául szolgáló tőkék kezelésében, valamint ezek biztosítása és az ápolda fennállása körül". A fenn említett jegyzőkönyv 5. pontja azonban rávilágít a megoldásra:

"5. Szükségesnek látta ezután a küldöttség a kórház fennállása és rendezése végett egy a város tekintélyesebb birtokosai, polgárai - és szakférfaiból alakított - tágabb körű idl. Bizottmány közreműködését igénybe venni, mely idl. Bizottmány e célból egy Dr. Novák Sándor úr által indítványozott - s kellőleg megvitatott tervezetet fogadott el, mit ezen küldöttség is magáévá tévén, van szerencséje jóváhagyás végett a Tek. Bizottmánynak betérjeszteni." /15/

A problémák rendezésére a megyei bizottság választmányt nevezett ki a kórház alapítványtökéinek rendezésére és biztosítására. 1871-ben a régi két épületet eladták, és a helyébe megvásárolt Úri utca 1335. számú házában a kórház megkezdte működését, annak vezetésével pedig dr. Novák Sándort bízták meg. 1876. évi jelentésében, mint a kórház igazgatója kifejtette, hogy "A nélkülözhetetlen intézménynek az alapjai meg vannak vetve, remélni lehet, hogy az emberi kebelben rejlő jobb érzés és kegyelet fenn fogja tartani. Már is kettős célt értünk el: véget vetettünk a szabadalmazott koldulásnak és menhelyet szereztünk a nyomorban sínylő elagott és betegségekben elhagyott szenvedő embertársainknak." /16/

A kórház újjászervezése utáni működéséről fennmaradt kimutatások rávilágítanak arra, hogy az intézmény elsősorban valóban a betegek gyógykezelésével foglalkozott. Egyaránt ápoltak paksi és vidéki lakosokat is. A kórház igazgatója által készített kimutatások igazolják, hogy mind a betegeket, mind a kórház alaptökéjét lelkiismeretesen kezelték. Ezt bizonyítja az is, hogy 1875-ben a kórház törzsvagyona 9769,- Ft volt, ami biztosította annak eredményes működését." /17/

Sikeres tevékenysége ellenére, dr. Novák Sándor halála után, 1886-ban a "Paksi Vöröskereszt Egylet a volt paksi városi kórházat saját kezelésébe vette és két szürke néne (páli Szent Vince leányai rendi apácák) vezetése alatt ismét szeretetházzá alakította át." /18/

Munkálkodása Paks történetének feltárásában, a megyei monográfia megvalósításáért

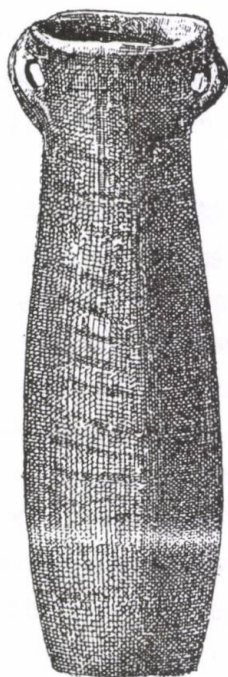
Paks, az ősi települések közé sorolható, mivel már a csiszolt kőkorszaktól kezdve lakták. Fő telephely a Sánchegy volt, mivel "itt épült fel a kezdetleges bronzkori védőművek helyén a rómaiak jól berendezett erődítménye, majd ennek romjain a híres kuruc vezér, Vak Bottyán vára is. Ez az észak-déli irányba húzódó, viszonylag keskeny magaslat természetesen bástya volt, ahonnan keleten a Dunára, nyugaton pedig a széles Wayer-völgyre lehetett letekinteni." /19/ Mindezek igazolására szolgálnak azok a leletek, amiket a Vörösmalom-pusztán, a Gyapa-pusztán, a Sánchegyen, a Wayer-völgyben, a Püspök-halmon, Kömlőd határában, valamint az imsósi szigeten találtak.

A múlt század egyik igazán lelkes kutatójaként említhető meg dr. Novák Sándor neve. Gyűjtőmunkájában ösztönzéseként szolgált számára a prágai múzeumi kiállítás megtekintése, mely alkalmával egész szekrény római régiséget látott "Kömlöder Fund in Ungarn" felirattal. Ugyanakkor régészeti munkájában Paks

történetének feltárásához is hozzá szeretett volna járulni. Ez sarkallta a Sánchegy lelőterületének a szakszerű feltárására is.

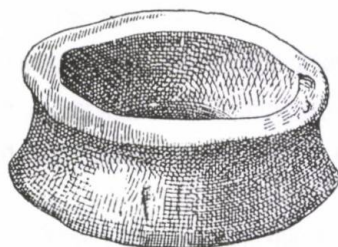
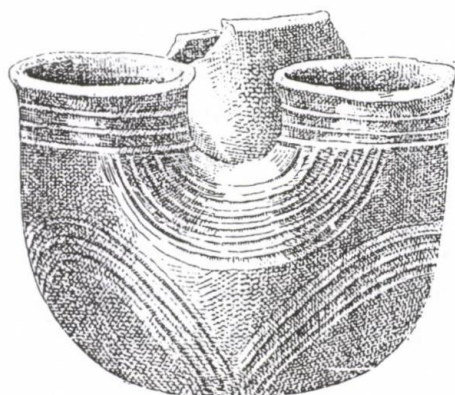
Már a kőkor régebbi szakából, a paleolit-kori állatvilágból is találtak maradványokat Pakson és környékén. Ilyen volt annak a mamutfognak a töredéke, amelyre dr. Novák Sándor bukkant, s később a szekszárdi régészeti gyűjteménybe ajándékozott. /20/

Szintén kőkori lelet volt az a 17 cm hosszú s 5 cm átmérőjű henger alakú edény is, amelyet Paks környékén talált, majd a létesítendő szekszárdi múzeumnak ajándékozott. /21/

Fülön hordozható henger alakú edény, 17 cm hosszú és 5 cm átmérőjű, Dr. Novák Sándor ajándékozta a szekszárdi múzeumnak

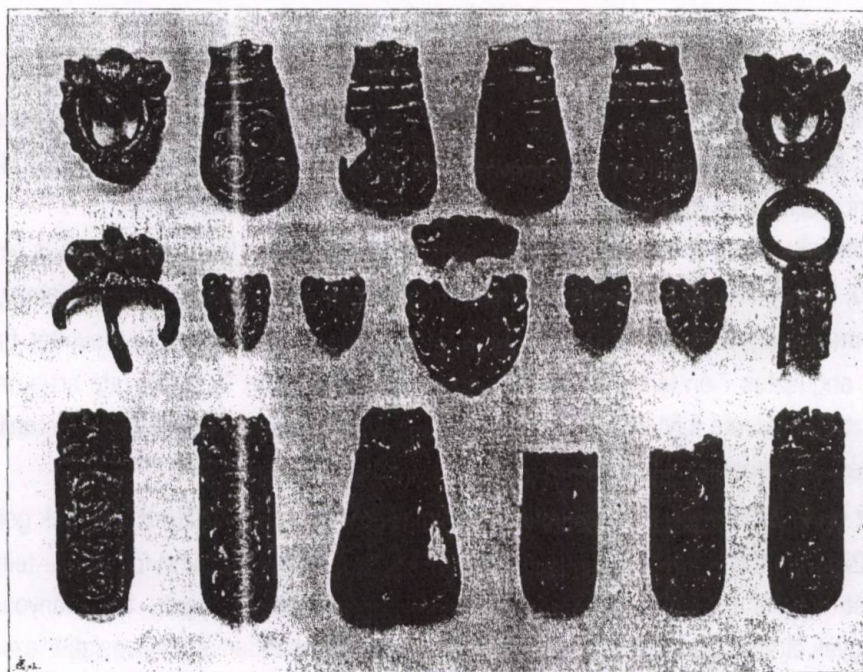
A kőkori leleteken kívül találtak Paks határában és közvetlen környékén számos bronzkori tárgyat is. Ezt igazolják a dr. Novák Sándor, valamint dr. Zavaros János paksi orvosok gyűjteményeiben megmaradt darabok. Dr. Novák Sándor gyűjteményéből 21 bronzkori edényt adományozott az alakuló Tolna megyei múzeum számára. "Legnagyobb részük mészbetéttel díszített s a többi is ugyanilyen alakú. Ez edények között legeredetibb a Tolna megyében egyedül álló példány" a képen bemutatott "három edény". Ugyancsak ritka példánynak számított az a mészbetéttel díszített teknő alakú edényke, amelynek fenekén csillagmotívum volt látható. /22/

Bronzori edények

Kömlőd határában emberi- és lócsontváz mellett egy népvándorlás kori leletet találtak, amelyet dr. Novák Sándor 1883-ban szintén az alakulóban lévő tolnamegyei régészeti egyesületnek adományozott. A lelet, egy népvándorláskori sír mellékletét képezte, melynek darabjai bronzból öntettek, s vastagon voltak aranyozva. A következő darabokat tartalmazta: "Két bronz fibula, mindkettő a római császárság végső szakában divott alakhoz tartozik. Két picziny, hosszában négyszögű, s mindét végén hegyes bronz eszköz. Öv díszítésére használt nyolc darab, belül üres bronzkúp. (Magasságuk: 1,5 cm, átmérőjük 2,3 cm)

Felületük hat, háromszögű gerezdre van osztva, melyek mindegyikéből fa-alakú ékítmény domborodik ki. Mindegyikben felül fejfelé s alul vas lemezzel ellátott szeg van, a mellyel az övhöz erősítetett. - Hét db. szív-alakú övdísz. Felső részük félköríves s mind két szélük növénykacscokkal díszített. A négy kisebb (13 ctm. hosszú) egészen egyenlő, ezeknek háromszögű középső mezőjük sima; a három nagyobbak (23 ctm. hosszú) középső része is picziny indákkal díszített. Valamennyinek hátsó részéből 2-3 apró szeg áll ki, néhánynál a szeg végén apró bronzlemezke is van s ezek segélyével erősítették a bőrvözhöz. - Három kapocs. Az egyik (43 ctm. hosszú s 29 ctm. széles) félköríves s erősen kidomborodó pontokkal szegélyezett. A másik hosszénégyszög-alakú, sima. A harmadik csuklóban forgó karikán csüng s gyanolyan növénykacscokkal díszített, mint az előbb leírt övdíszítések. - Egy ismeretlen rendeltetésű, dülény-alakú bronztárgy (38 ctm. hosszú) - Két csatt. A kisebbik egészen egyszerű, karikája sima, tojásdad alakú, nyelve kétszeresen hajlott s két szeggel megerősített töve inda-alakú. A másik gazdagon aranyozott, igen díszes. Karikája magas keretből áll, mely felső szélén csipkézett. Nyelve csuklóban hajlik s tövénél, a kancsófedelekekhez hasonlóan, magas támponttal bír, ellentett vége pedig lefelé konyult. Paizs-alakú nyujtványát áttört növényindamotívummal díszítették s három szeggel volt a szíjhoz erősítve. - Négy drb. két tagból álló s csuklóban hajló övdísz. Felső részük hosszénégyszög-alakú, alsó részük pedig czimerpaizs-alakú s áttört növényinda-motívummal ékített. - Nyolcz drb. bronzból öntött, aranyozott szíjvég, melyekből kettő-kettő tartozik együvé. Valamennyi egészen egyenlő növényinda-motívummal ékített. Ezek közül hét drb. 38 ctm. hosszú s 13 ctm. széles, a nyolczadik pedig 7 ctm. hosszú s 22 ctm. széles. Ez utóbbinak kerete is igen csinosan bekarcozott díszítést tüntet fel." /23/

Népvándorláskori lovas-sír melléklete Kömlődről

Népvándorláskori lovas-sír mellélete Kömlődről

A felsoroltakon kívül a gyűjteményének részét képezték: római réz és ezüst érmék, magyar és más régi réz és ezüst érmék, különféle alakú római cserép edények, vörösréz eszközök, kövesült fagyökerek, őskori állatfogak és állatcsont részletek és még számos más régészeti szempontból értékes tárgy.

Mindezen értékek, valamint azok megőrzése érdekében, melyeket 1847-ben többen is, köztük Gyimóthy Sándor - ügyvéd, Szalay Béla - alszolgabíró, Bericz Mihály - főbíró, Gaál Eduárd, valamint, amelyeket 1860-ban Nagy Lajos, a megye egykori kormányzója adományozott, és amelyek a megyei levéltár felügyelete alatt léteztek, 1873. augusztus 7-én tartott évnegyedes bizottsági közgyűlés 9. határozata értelmében: "A közoktatásügyi minisztérium leirata folytán, a megyei levéltárban létező régiségek felhasználása mellett *egy megyei múzeum létesítésének munkálataival Dr. Novák Sándor bizatott meg.*" /24/

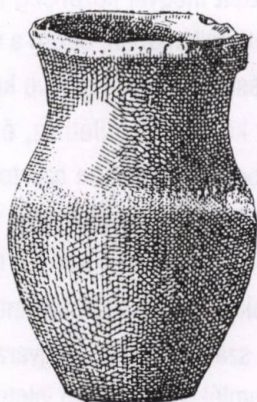
Igaz, nem ez volt az első alkalom, amikor felmerült, egy megyei múzeum létrehozásának gondolata. Már az 1847. március 22-én tartott megyegyűlésen, gróf Apponyi Antal - a megye akkori főispánja - felhívta a karok és rendek figyelmét "hogya a megye levéltárában napról-napra szaporodó régiségek, tudományos és művészeti jelentőségű tárgyak elhelyezése nem megfelelő". /25/ Ennek értelmében tette javaslatát "ezen levelestárban eddig használat és kellő rendezés nélkül hevert tárgyak összeszedésére, czélszerű elhelyezése és ahhoz értő egyénnek felügyelése alatti közmegegyeztetésre és illetőleg használatára leendő kiállításáról a Karok és Rendek a

tudományosság és műveltség előmozdítása iránt többször tanúsított buzgóságokhoz képest gondoskodnának és ekkép egy megyei múzeumnak alapját megvessék, mely a' tudományok és művészetek megkedvelésére, terjesztésére és gyarapítására hathatós eszközül szolgálna."/26/ Habár a közgyűlés a javaslatot elfogadta, a megalakítandó múzeum felügyelőjét is kinevezte, mégis a múzeumhoz fűzött reményekből nem sok valósult meg!

A forradalom kitörése után egészen 1873-ig több szó nem esett a múzeum ügyéről.

Dr. Novák Sándor számára valószínűleg jó előképzést jelentett, hogy már régebbtől kapcsolatban állt Thaly Kálmán történésszel, valamint korának jelentős régészeivel: Hampel Józseffel és Rómer Ferenc Flórisal. Kérésükre bocsátotta a Nemzeti Múzeum rendelkezésére a ritkaságszámba menő gyűjteményét. Ezek igazolására szolgálnak a Béri Balogh Ádám Megyei Múzeum dokumentációs gyűjteményében megmaradt levelek is, amelyeket Rómer Flóris írt 1873 decemberében, valamint '74 januárjában és februárjában dr. Novák Sándorhoz a régészeti leletek ügyében: "...a kömlődi Bottyán-sánc alatti dunai ág átmetszése által képződött szigeten egy római castellum téglalapjára akadtak a munkások, hogy onnan néhány százra menő téglát széthordtak és hogy tekintetes uraságnak sikerült egy szintén odavaló feliratos téglát birtokba ejteni."... "szíveskedjék e téglából egyet osztályunk számára megszerezni és ha a saját tulajdonában levőtől megválni nehezebbre esnék, annak legalább papír lenyomatával (pacskolatával) bennünket szerencsétetni. Ami pedig a dunai szoros szélesbítése alkalmával lelt cserepeket illeti, bátorkodunk azokból is egyes példányokat kérni..."/27/

A kérésnek eleget tett, ezt tanúsítja az Archeológiai Közlemények V."Római téglák és edények" fejezet LXVII. Vastag téglák című részében:"AQLVPO ORD bélyeggel ellátott téglát dr. Novák Sándor küldte be. Lehelye: Az imsói sziget Tolnáron, egy római építmény földmaradványa."/28/ A Leletjegyzékben pedig szerepel a téglák pontos méreteinek leírása./29/

Bronzkori edények Paks vidékéről

1874-ben a Nemzeti Múzeum gyarapodására vonatkozóan, említésre méltó, hogy a múzeumi tárgyak számszerű növekedése adakozásoknak volt köszönhető. Az 1063 tárgyat 204 egyén, illetve testület adományozta. A felsorolt nevek között ott található dr. Novák Sándoré is./30/

Nem véletlen tehát, hogy miniszteri javaslatra Tolna vármegye közgyűlése a megyei múzeum létesítésének munkálataival dr. Novák Sándort bízta meg. Ennek érdekében 1874. március 18-án a Tolnamegyei Közlönyben felhívással fordult Tolna megye közönségéhez, segítségüket kérve a megvalósításhoz. Tisztában volt a feladat nagyságával, de bízott "a megyei tisztviselőség és általában megyénk minden értelmes egyénisége közreműködésében, hogy karöltve" képesek lesznek e feladatot megoldani, valamint abban is "hogy aki nem is tud építeni, vihet egy-két követ az épülethez", s ha nem is rendelkeznek az emberek nagy szakismerettel "a megyében szerte-széjjel létező történelmi emlékeket továbbra vészni nem hagyva, a megyeházban" összecsoportosítsák, megmentve őket a "jövő kor" számára. Jó példával elől járva, elsőként megkezdte az adományozást amit a felhívásban közzé is tett.

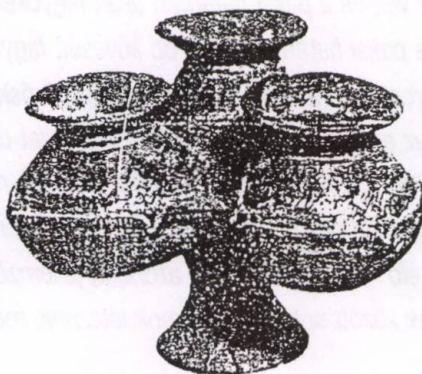
Felhívás és kérelem, Tolnamegye közönségéhez!

"Tolnamegye közönsége mult 1873-ik évi augusztus 7-én tartott közgyűlése alkalmával, a vallás, és közoktatási magyar kir. minister felhívása folytán, a történelmi emlékek fenntartása, ugy nem különben minden tudományos s művészeti, általában közművelődési tárgyak egybegyűjtése által, s egyelőre a megyei levéltárban elhelyezendő "Megyei Múzeum" létesítését határozta el, s ennek megkezdése s kivitelére csekély személyemben vélte feltalálni azon tulajdonokat és szakismeretet, melyek erre nézve szükségesek.

Életem leélt napjait egy másik szaktudománynak szentelvén, a jóakarát és némi műkedvelő ismereten kívül alig bírok egyebet mivel e megbízásnak megfelelhettek, azonban bizom a tisztelt megyei közönség minden szép és jó s különösen a közművelődési ügyek pártolásában annyiszor kitüntetett hajlamában, bizom a megyei tisztviselőség, és általában megyénk minden értelmes egyénisége közreműködésében, hogy karöltve képesek leszünk a feladatot megoldani, hiszen aki nem is tud építeni, vihet egy két követ az épülethez, és némi tudományos érdeklődésen kívül alig kívántatik ahhoz különös szakismeret, hogy a megyében szerte-széjjel létező történelmi emlékeket továbbra is vészni nem hagyva a megyeházába összecsoportosítsunk, s így a történelemnek nem s általában a tudományosságunk megmentésük mindazt a mi van; a jövő kor ezt nekünk meg fogja köszönni, kiknek soraiból fognak támadni férfiak, kik a gyűjteményeket igaz becsük szerint méltányolni tudni fogják, - vajha régen megkezdett volna -, már eddig a gyűjtemények száma tetemesen gyarapodott és nem hordattak volna szerteszt a világban, a megyénkben sűrűen előfordult emlékek, régészeti leletek, és a hazafiai kebel nem szorulna el, a mint ez velem is történt, midőn például a prágai cseh nemzeti múzeumban egy kis szekrényben egész halmazát láttam a római és más érmeknek ezen felirattal: Kömlöder Fund in Ungarn.

Megyénkben ez ideig felette kevés történt ez ügyben, egyesek itt ott gyűjtögettek leginkább régi pénzeket, emlékezetben van még sokak előtt Magyary Sámuel megyénk egykori alispánjának nagybecsű érem gyűjteménye, mely eltűnt és elkallódott minden nyom nélkül, - vajha csak egy kis részét hagyományozta volna megyénknek, ma őt tisztelnők mint megalapítóját ezen tervben lévő intézetnek, s így az érdem a Nagy Lajos urat e megye egykori kormányzóját illeti, ki 14 évvel ezelőtt 111 darab réz és nagyobb áru ezüst éremmel, és 6 a megyeterületén talált különféle régészeti tárggyal, melyek megyei levéltárnak felügyelete alatt léteznek, kezdte meg a gyűjteményt, melyért neki egykor a tudomány, valamint mellesleg legyen mondva, a megyei kórház érdekében tett intézkedéséért is a humanismus nemtője elismerést, és köszönetet meg nem tagadhatja.

Mennyire gyarapodhatott volna e gyűjtemény, ha nyilvános életünk szenvedélyes mozgalmi közt ezen ügyre csak némi figyelmet is fordítottunk volna, - a mulasztási vád mindnyájunkat terhel, de hagyján, vessünk véget a mulasztásnak, karoljuk fel buzgóan az ügyet mint megérdemli, mire nézve a megyei bizottság megbízásához képest tisztelettel felkérek minden megyei bizottsági tagot, városok és helységek előljáróit, minden vallás felekezetei lelkészeit s általában minden egyes s a tudomány iránt érdeklődő egyéniségét megyénkben bárhol található emlékek és leletek, úgy nem különben más régészeti tárgyakat, minők: régi okmányok, kéziratok, régi nyomtatványok, könyvek, régi vagy más harci jelvények, öltözetek maradványai, és ékességi, továbbá természettárgyakból, kitömött állatok, madarak, s ezek tojásai, rovargyűjtemények, földiszei tekintetből, talajok és kőületek, és minarologiai tárgyak, a növényzetből szárított növények gyűjteménye, a műtárgyak közül, kő- vagy fa faragványok, legyenek azok barbár, római vagy keresztény korbellek, régi bútorok, vagy bútor-darabok, egyházi régi felszerelvények, faragványok, régi cserép agyagművek, téglák, legyenek azok egészek, vagy csak darabokban, s általában minden ami régészet, vagy újabbkori mű, és ipartárgyát képezi - természetesen csak mind olyanokat, melyeknek általános értéke nincs vagy amelyekre az illetők hagyományos családi becsét nem helyeznek.

Bronzkori edény Paks vidékéről

Az ajánlatokat, a megye levéltárnoka fogja átvenni és a "Tolnamegyei Közlönyben", melynek t. szerkesztőjét ismert hazafiságánál fogva ezennel erre tisztelettel felkérem, a tárgyak pontos körülírásával időszakonként nyilvánosan fognak nyugtáztatni.

Nincs az a város, helység vagy egyes család, melynek birtokában olyan tárgyak nem léteznének, melyeknek az illetőkre nézve alig van valami becsé, a múzeumnak pedig megbecsülhetetlen tárgyát képezi - ilyenekre vagyok bátor a t. megyei közönség figyelmét felhívni - sokszor egyes magányos műkedvelő egyénnél mennyire meggyűlnek az ilyes, minden értéknélkülinek tartott, sokszor félreismert, régészeti tekintetben valóban jeles, és nagybecsű tárgyak, mennyivel inkább lehet reményelni, ha az egész megye értelmes közönsége karolja fel az ügyet, hogy nemsokára szép gyűjteményt hozunk össze.

Részemről megkezdem az adományok sorát és feljárnok:

1. 25 db római ezüst érmet.
2. 67 db kereszténykori leginkább magyar ezüst érmet.
3. 238 db római réz érmet.
4. 19 db magyar és más régi réz érmet.
5. 9 db 1848-1849. évi magyar, és olasz réz érmet.
6. A kömlődi határban kiásott díszöltöny, több aranyozott rézgombot, és lószerszámok aranyozott rézcsatjait és egyéb ékítményeit.
7. 24 db egykor Kömlődön létezett római várak omladékai közt talált különféle alakú cserépedényeket.
8. Az egyik edényben egész épségben talált, sárgás, csontból faragott gombostűt.
9. 8 db szintén egy másik cserépedényben talált igen primitív készületű veresréz, leginkább balta alaku eszközöket.
10. A paksi határban talált régi alaku lópatkót vasból.
11. Egy petrifikált csontdarabot.
12. Egy kővé vált és a paksi határban talált fagyökeret.
13. Szintén a paksi határban lelt 2 db kövesült fagyökeret.
14. Egy az ercsi murvák közt talált megkövesült őskori állatfogat.
15. Szintén az ercsi murvák közt talált őskori állat csontrészt.
16. Egy torzképet, a Kubinczky-Pecsovics világból, mely egykori gróf Festetics-féle most báró Sina Júlia nevű majort, mint Pecsovics kortes tanyát ábrázolja, állati képekben tüntetve elő - műbecse nincs - azonban jellemző a korra nézve, melyet ábrázol.

Megjegyzem, miszerint az érmekek között sok duplikátumok léteznek, melyeket majdan sikerülne kicserélni.

Kijelentem továbbá, hogy gyűjteményeimből időszakonként az ajánlatokat folytatni fogom.

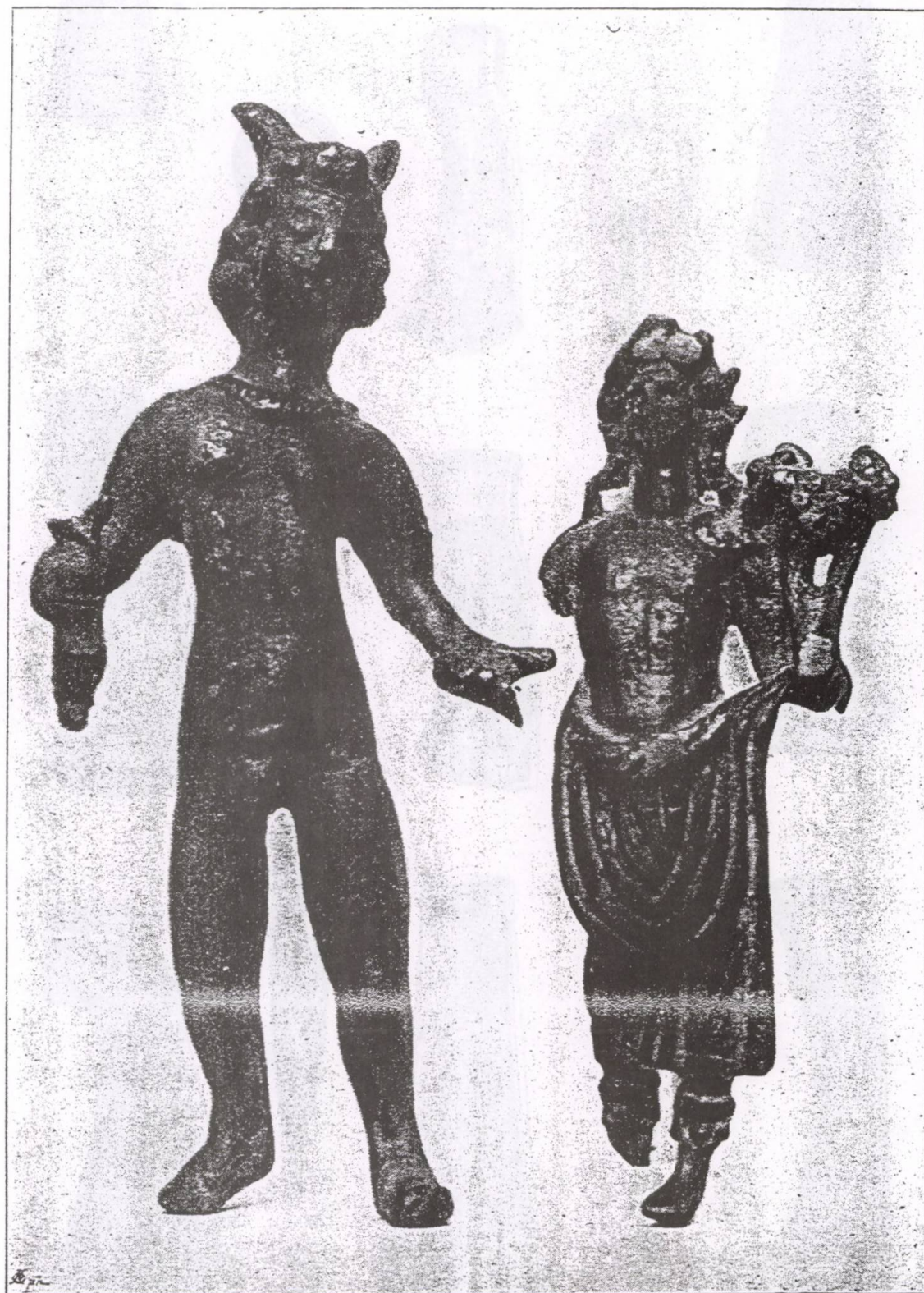
Dr. Novák Sándor"

/31/

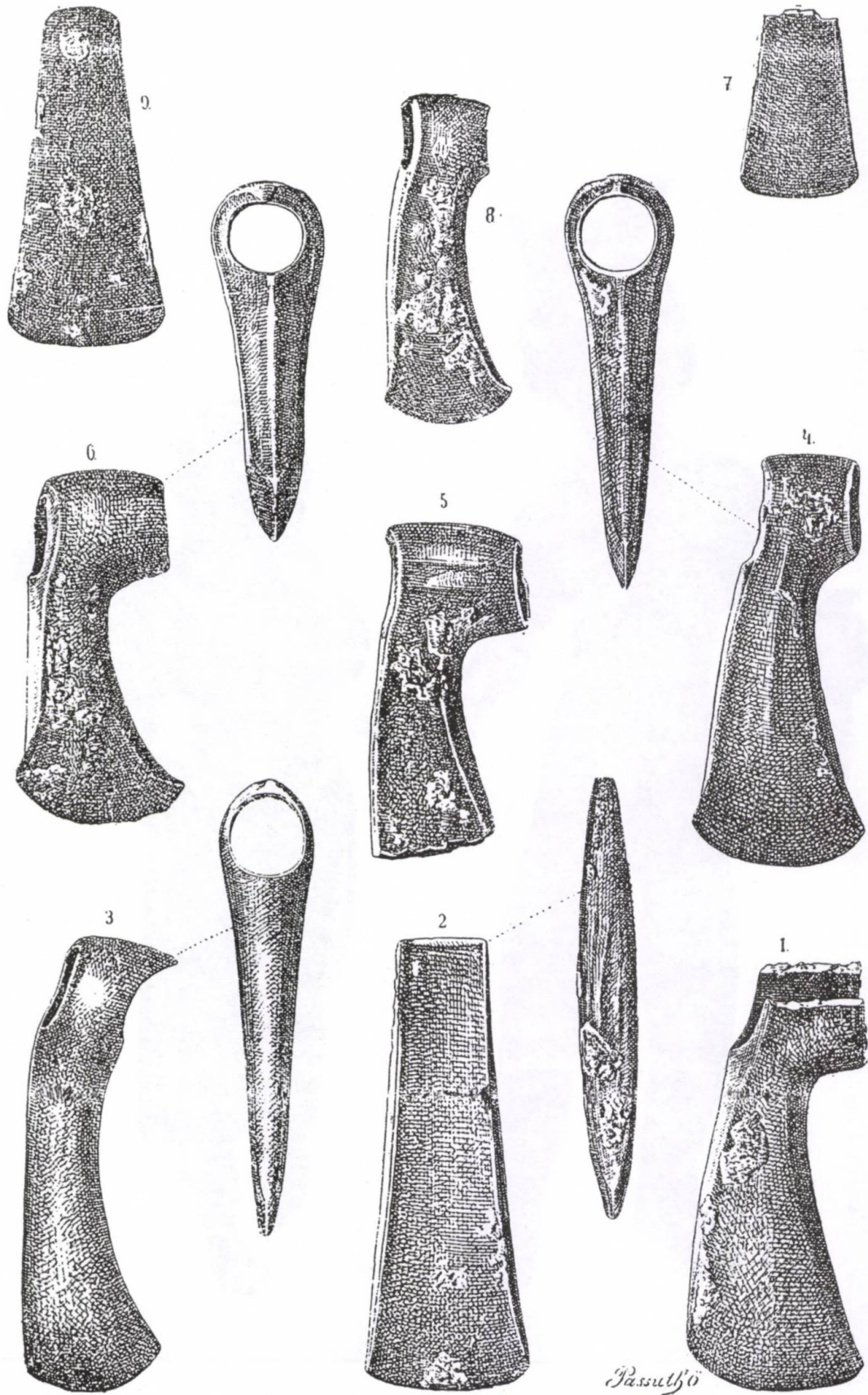
"Mint összefüggő, zárt együttest ezt /a felsorolt adományt/ tekinthetjük a múzeum alapgyűjteményének"/32/ - vallotta Gaál Attila a "Múzeum évkönyve 1975-76" című könyvben megjelent tanulmányában.

(A Tolnamegyei múzeum megnyitása alkalmával a felhívást közli a Dunaföldvár 1902. szeptember 7-i száma. A megyei múzeumot 1902. szeptember 01-én nyitották meg, tudósít a korabeli lap. – Szerk. megjegyzése)

Az általa adományozott tárgyak jelentőséggel bírtak azért is, mivel azok Paksról, vagy környékéről származtak, s ezzel is hozzájárult lakhelyének történelmi feltárásához, s ismertetéséhez. Sajnos, az ezt követő tevékenységéről adat alig maradt fenn.

Római bronz-szobrocskák (házi istenek) Kömlődről

Bronz balták Kömlődről

Jegyzetek

1. Novák Sándor Ágoston: A helyhatósági rendes orvos viszonyai 's kötelességei. OSZK 803157
2. Paksi Hirnök = Kapjon fényt ön is. 1989. szeptember 1. szám
3. Szekszárd Vidéke: 1885. november 19. 42. szám 4. oldal
4. Tm.L. Cs.K.M.Hat.i. 855/1852.
5. Tm.L. Alispáni iratok 1266/1869.
6. Uo. 714/1871.
7. Tm.K. 1873. november 26. 39. szám
8. Tm.K. 1877. december 16. 51. szám
9. Szekszárd Vidéke: 1885. november 19. 47. szám
10. Tm.L. N.K.J. 1645/1845.
11. Uo. 4270/1845.
12. Tm.L. Cs.K.M.Hat.i. 2823/1850.
13. Uo. 3764/1850.
14. Évszázadokon át. szerk. K.Balogh János. Szekszárd, 1885. 118. p.
15. Tm.L. Alispáni iratok 4112/1870.
16. Uo. 651/1876.
17. Uo. 651/1876.
18. Paksi Lapok: Társadalmi, irodalmi, közgazdasági hetilap. 1886. 1. szám
19. Németh Imre, Somogyi György, Dr. Koch József: Paks monográfiája. Zrínyi Nyomda, Bp. 1976. 199. p.
20. Wosinsky Mór: Tolna vármegye története 1. kötet. Bp. 1896. 21. p.
21. Uo. 196. p.
22. Uo. 485. p.
23. Wosinsky Mór: Tolna vármegye története 2. kötet. Bp. 1896. 993-994. p.
24. Tm.K. 1873. augusztus 13. 24. szám 2. p.
25. A szekszárdi Béri Balogh Ádám Múzeum évkönyve 1975-76. = Gaál Attila: Tolna vármegye múzeumának megalakulása és közművelődési tevékenysége a század első évtizedeiben. Szekszárd, 5. p.
26. Uo. 5. p.
27. Béri Balogh Ádám Megyei Múzeum Dokumentációs Gyűjteménye, Szekszárd, 1873-1874. 88.42.1; 88.42.2; 88.42.3.
28. OSZK Hírlaptár: Archeológiai közlemények X. kötet, I. füzet, Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó hivatala, MDCCCLXXIV. = Dr. Rómer Ferencz Flóristól - Kiadatlan római feliratok. 56. p.
29. Uo. 121. P.
30. Tm.K. 1974. március 18. 11. szám 1-2. p.
31. A szekszárdi Béri Balogh Ádám Múzeum évkönyve 1975-76. = Gaál Attila: Tolna vármegye múzeumának megalakulása és közművelődési tevékenysége a század első évtizedeiben. Szekszárd, 6. p.
32. Tm.K. 1882. február 5. 6. szám 2. p.

Múltunkból - hiedelemvilág

Az alábbi írás a Dunaföldvár c. hetilap 1903. január 18-i 3. számában jelent meg az alábbi címmel:

Az ördög cimborája

Paksról jelentik ezt a középkorba való történetet: A paksi járásbíróság ma valóságos boszorkánypört tárgyal, amelynek különös előzményei a következők: Schukkert András jómódú földműves két év óta betegeskedik. Állítólag nála jártak már az összes paksi orvosok, de nem tudtak rajta segíteni. Hosszú betegeskedése alatt benne és feleségében is megrögzött az a gondolat, hogy valaki megrontotta őt, s hogy ez a valaki nem lehet más, mint veje, Szalai István mészárosmester. Elhivatták a hírhedt faddi ördögűzőt, a ki meg is jelent náluk és minden hókusz-pókusz között kisütötte, sőt a midőn éppen akkor történetesen belépett Szalai István, a kit az ördögűző azelőtt állítólag soha sem látott, rámutatott, hogy ez a megrontó. Erre Schukkerték Szalait elűzték a háztól s leányukat kényszerítették, hogy férjét hagyja el. Azonkívül följelentést adtak be ellene a kir. járásbíróshoz. A járásbíróság nem is hederített volna a följelentésre, de ugyanakkor Szalai István is panaszt adott be apósa és anyósa ellen becsületsértés miatt. Így került ez a boszorkánypör a bíróság elé, a hol Krivácsy Károly aljárásbíró tárgyalta a lakosság nagy érdeklődése mellett.

A tárgyaláson Schukkert majdnem sírva panaszkodott a bíróságnak, hogy mennyit szenved, s hogy ezeknek a szenvedéseknek mind Szalai István az oka, aki őt boszorkánymesteri fogásokkal megrontotta, hogy így agyonsanyargassa és birtokába ülhessen.

- Ugyan, hogy beszélhet ilyeneket, fedte meg a bíró a babonás embert. Hát nem tudja, hogy boszorkányok nincsenek ?

Schukkert égre-földre esküdözött, hogy igaz amit mond.

- A múltkor is, mondta siránkozó hangon, a hogy az ágyban feküdtem, egyszerre magától kinyílik az ajtó és egy nagy fekete kutya jön be rajta. Fölugrottam az ágyból és a seprővel rá akartam ütni, de a kutya semmivé vált. Kimentem a konyhába, hát ott találtam újra a kutyát. Ismét ki akartam kergetni és az átkozott kutya, uram bocsáss, nevetett, röhögött. Isten bizony bíró úr, így volt. De ezzel még nem törődtem volna. Már kezdtem elfelejteni a dolgot, hanem a múltkor a falon függő óra ketyegés helyett folyton azt mondotta: meg vagy rontva, megrontott a vőd. Azután a faddi ördögűző mester, a mikor nálam volt, a vöm éppen vásáron járt, azt mondta, hogy ő megfogja idézni az én megrontómat és annak itt meg kell jelennie a szobában. Alig, hogy elkezdte az idézést, vöm mindjárt megjelent az ajtóban, égfelé álló hajjal, borzasan, mint a csak az ördög hozta volna haza az üstökénél fogva. Hát kérem, bíró úr, hogyan lehetséges ez, a mikor jól tudom, hogy a vöm vásáron van ?

Azután Szalai István panaszos adta elő panaszát.

Elmondotta, hogy úton-útfélen elhíresztelik róla ezt a bolond históriát, folyton becsmérelik, hogy már emberek közé sem mehet. Munkát sem tud kapni sehol.

A tanuk kihallgatása után a bíró Schukkert Andrást és feleségét becsületsértésben bűnösnek mondotta, mert a tanuk vallomása alapján bebizonyítottak találta, hogy Schukkert többekkel közölte a szóban forgó dolgot, a mely alkalmas volt arra, hogy a panaszost közmegevetés tárgyává tegye.

(szöveghű közlés)

Szarka József: Kövek énekelnek

Mintha Shelley szíve dobbanna fel újra, miután holttestét partra vetette a víz a speziali öbölben, ahol elégette őt Byron az örök jóbarát. Csupán a szíve nem égett el, melyet Rómában őriznek azóta is a Cestius-piramis alatt, Cor cordium felirattal. Mintha az Olimposzról leomló kőgörgeteg hömpölyögne lábunk elé, melyeket Zeus zúdított le féktelen haragjában, vagy jókedvében, mintha a római Capitóleum csonka kőoszlopai elevenednének fel újra régi mivoltukban és emlékeztetnének letűnt korok dicsőségére, mintha beteljesült vagy be nem teljesült szerelmek iker-lobogásai csapnának a magasba egy csillag-sörényű éjben Szarka József Kövek énekelnek című első verseskötetében.

Szarka igen magasra emelte a mércét önmagának, hiszen kedvenc költőit (mestereit) is a világ és a hazai líra óriásai közül választotta ki: Burns, Borges, Dylen Thomas, Emily Dickinson, Villon, Wittman, Shelley, József Attila, Zelk, Kassák, Nagy László, Zalán, Bari Károly, hogy csak néhányat említsek. A mondás szerint, lehet kevés szóval is sokat mondani és sok szóval is keveset. Most Szarka József az utóbbit igyekszik megcáfolni, hiszen ő sok szóval is sokat tud mondani. Ez talán a legnehezebb. Mégis ő ezen az úton indult el és ezen is halad tovább a költészet beláthatatlan ösvényein. Szürrealista-képzettársításos képeiben, gondolatszövevényeiben árad a lírai gazdagság és a tartalmi bravúr. Megcsap a varázslatos illat, s a gyönyörűséges zene. Önvallomásaiban verseiről ő szerényen így fogalmaz: *“igyekszem felékszerezni emberi szóval.”*

Ilyeneket ír:

“Madarakkal uralkodunk, dallá szépítkezünk tavaszok csorba fénymosolyában.”

(Napot rikoltva című)

vagy:

“Akácok alkonytól roskadó ágai alatt haldokló szarvas, törözik testét a hangokon fenődött fűszálak, siratják felbukott szelek, kitűzik dombok tornyain a halotti dalt.”

(Haldokló szarvas című)

Igen. Ilyen és hasonló hatalmas erővel pulzáló elképzelt, mégis valóság-hitelű képek megjelenítésére, előhívására csakis (és ezt ki merem mondani) nagy költő képes. Östehetségű a javából. A legelrejtőzöttebb zsigereiben is ízig-vérig poéta, aki nemcsak érzi, hanem éli is a (dalt), s írja a költői képzelet legmagasabb fokán látnoki képességgel. Íme:

“Látok fényhártyák közt billenni könnyű záporokat, hallgatom a dalt, mely ott lobog még egy elmúlt női arcban, megyek eljövendő évek után... ha kigyulladt madárként dombokra hull a hajnal, lépek a harmat kazlai közt, ha haldokló madárként dombokra hull az alkony, én elhagyott kápolnák küszöbén ülök, onnan issza szemem az ég”

(Úton című)

Így nyílik és terebélyesedik ki Szarka József költészete óceánná, melyben találkoznak a lánglelkű folyók, elvegyülve a mindenséggel, ahol Isten trónusol bíborpalástban a horizonton gyöngyragyolókat nyitogatva, hogy pompázzanak a fényben, melyekért Krisztusvér könnyecseppeket hullajt a költő-művész, aki öntűzésében képes elégni emberként az igazságért és a szépségért, csupán művei maradnak halhatatlanok, örök időnkig. Legenda? Mítosz? Valóság? Képzelet? Valamennyi. Egyazon oltáron fölmutatott szentség. Aztán jönnek megint a képek:

“Ma éjjel gyertyaláng bolyong, szobámba vissza-vissza tér, az erdőn vadkan-arccal jár a szél.”

(Anima című)

Majd átvált, s a múltba réved. Képzletben a Styx folyó partján mereng, újhold idején.

"Halkan úszik a Styx, sehol az idő árnytelevénye, sehol a béke, csak az emberi élet vérvonala; a karvaly-arcú férfi, a dűlőn Illés szekere, Homérosz tiszta szemében Mohamed megvert hadai, egy kavics, Buddha elárvult könnycseppje."

(A Styx folyó partján című)

Néhányat idéznék még, e végeláthatatlan sorokban burjánzó képrenetegből, melyekben még a vájt fülű olvasók is kedvükre kikirándulhatják magukat nem kevés élménnyel gazdagabban:

"A barkaligetből kilépnek halkan az árnyak alvó madarak holdfövenyen, kalitkacsend."

Majd így ír szerelméhez:

"Leheleted lengi be számat. Egy sóhajoddal betakarózom. Hajók érkeznek hozzám. Hajad napfátyol. Nézem a lábad. Nárcisz."

(Lombtalan vízen című)

A gyermekkorra így emlékszik:

"Az ablakban még muskátli vérzik, sóhajlón ring, szellőfehér lánkra verve a gyerekkor."

(A régi házra című)

Meghatóan ír szülőföldjéről és a szüleihez való ragaszkodásról:

"Én itt szeretek, itt, hol egy boldogabb korról suttognak a gesztenyefák, hol édesanyám felmutatott az égnek."

(A korszón című)

Majd felnőttként akár egy pillangó, elszáll a költő hívja őt a végtelen, hogy felfedezze, s megénekeltesse akár a köveket is:

"Felszállsz a könnyörtelen hajnalok fölé, kövek énekelnek valami láthatatlan parton."

(Kövek énekelnek című)

Majd megláttatja saját magát:

"A lepkét egy esőcsepp fölé hajolva."

Ám a költő tovább repül:

"Szárnyat bont bennem a vers, útra kel, elviszi lázam; égre nyíló arcokon át."

(Nem tudom című)

Ezekkel a gondolatokkal ajánlom az olvasó figyelmébe Szarka József egyetemes művészettel megalkotott első kötetét, mellyel megajándékozott bennünket, embereket, és Nagy Imre költő szavait idézve:

"Bátran léphet majd Isten elé, az ítélet virradatján!"

Tisztelettel:

Kuti Horváth György

SZARKA JÓZSEF

KÖVEK ÉNEKELNEK

– Valami különös, gyönyörű és félelmetes lobogás – illat?, zene?, – tart pályán évek óta, amit igyekszem felékszerezni emberi szóval.

Voltam autószerelő lakatos, alkalmi munkás, szellemi szabadfoglalkozó – mégis, Szerb György szavaival élve: "...hitem szerint mindvégig költő". Írásaim a nyolcvanas évek elejétől jelennek meg napi, heti, illetve havi lapokban.

– A költő a lét peremén bandukol, néha tüzet is gyújt (J.A.), hiszen fázik ebben a fagyos emberi létben. – Igen, nappal visszasugarasodik a Napba, éjszaka elpusztul a papír végtelen hőmezőin. Feltámadása: a vers, s mivel álmából – születése pillanatában elorozták az olajágot, számára a dolgokon túli valóság az egyedüli béke...

Ezerkilencszázötvenkilencben születtem Pakson.

Munkás családban nőttem fel.

Szüleimmel, és verseimmel ma is itt élek.

Szarka József

Kövek énekelnek

*Hajad képzelem el, amikor villanó szelek
befonják; végtelen szöttek, melyen barmatok
árja elpiben, vállad képzelem el, a szeretteink
emlékére felriadt éj tündöklő barapásaival;
fehér láng, mely időtlen bullámzik a bold szomorú
arca alatt, könnyed rubintját, amikor felizzik
az éj titkos rétegeiben; hulló meteorit, mely
naponta rám töri árvaságom. Mintba lélegzeted
búvópatakját érezném még, mintba semmi nem volna
igaz; ezek a parancsra kiosztott életek körülöttünk,
ezek a szívemet naponta beáruzó versek... Én mutattam
a homlokodon túli csendet, a ránc kiosztott szenvedést,
modtam, hogy boldogságunk gazok bitorolják,
bát elkergettek a fényről, beomlott mellkasom kigúnyolták.
Szádat képzelem el; két szírom, mely a semmiből
számra nyílik, egy mozdulatod képzelem el, amikor
gyengéden leinted valamelyik tengert, és élő futamként
felszállsz a könnyörtelen hajnalok fölé...*

*Kövek énekelnek valami látbatatlan parton,
hol madarak sírjai őrzik a szörnyű békét, hol az éj
küszöbén fenevadak pibennek, hol szelek feszületéről
esókrisztus kiált a tátongó estbe: ÉLI! ÉLI! LAMA
SABAKTANI? – Én mégis csípőd képzelem el,
lágú hintáját messzevágó folyamaimnak, a megáradt
erdőt, melynek felfedett titka előtt térdre hull a Nap,
álmod képzelem el; a tükröt, mely tudja Dzsuang-szi
igazát, a lepke, egy esőcsepp fölé hajolva.*

L. Németh Erzsébet

Húsból vágott virággal

*Mítoszos messzeségbe merengve,
legendák szárnyán szárnyra kelve,
varázslatukat nem felejtvé
tesszük mi kell: a dolgunk, rendre !*

*Nem szőfűzér fonta koszorúval
koronázzuk az útszéli Krisztust,
de eleven - húsból kivágott,
szívárványbártyáról lebántott -
vergődő-valóság virággal,
mit összefog vékony fonállal
- reménykéekkel - a derengő holnap...*

Bolond tavaszi ének

*Reggelre virágba lobbant a kert.
Halvány baranggal bóvirág
birdetett takarodót a későbónak.
Mandula, barack s a nárcisz
fébércirmos lebelletével
tavaszt sóbajtott !*

*Óh, bolond tavasz !
Megkergült festő vászna !*

*A nefelejcskék hajnalokban
megálljt jajdulsz a mába !
- S lám, virágot bont a málna ! -
Rubint szemet ígér s józamatú jövőt.
A légykapó bangos szavára
felemelt fejjel néz a világba.*

Világgá szalad az IDŐ

*Sorsos sikolyok robannak
időtlen időben:*

*bol megelőzve,
bol utolérve,
bol átgázolva,
bol megrekedve,
bol szárnyra kelve*

*a remegő lélegzabancokon,
s egyszer, csak utoléri a Fényt
a jegenyés magasokban...*

*Makkbáznai örömet,
szívárványos mosolyokat
osztogat ez a Tavasz.
Percnyi kézmeleget.
S a kulcsolódó ujjak közül
szégyenében világgá szalad az IDŐ.*

Énekek

I.

*A hegy mögött túl a dombon
a Nap még ott is ránk ragyog*

*Ballagva a múlt havain
rölünk sírnak csillagok.*

*Illat-felhő leng felettünk,
csipke-csendben szerelem.*

*Mikor elindulsz az utadna,
jégcsap ül ki arcomra.*

*Szemem szólítja a szádat
lepke szállta alkonyon
esőfelhő falatkákat
bolddal bűtött harmaton.*

*S míg újra várlak, szobám-
ban,
ballom az idő balk lépteit,
körbe-körbe ír,
az eső is megered
ablakom hajnalain.*

Majoros Irén Erzsébet

Föld szíve

*Föld szíve százezer virág
szírom szemetek szűz világ
rózsa, cinega, dália,
napfényű harmat illata.*

*Hajnalka, estike, mályva
időnkre kinyíló lángja
magvat hunyorog esténként
illatuk érzem pelyhenként.*

Üzenet az Agytól

Amikor a testet teremtették valamennyi testrészt FŐNÖK akart lenni.

Az AGY azt mondta:

– mivel én irányítom az összes testrészt és én gondolkodom mindenki helyett, én leszek a FŐNÖK.

Erre a LÁB azt mondta:

– miután én viszem az embert oda, ahova menni akar és kivitelezem amit mond az AGY, így én akarok FŐNÖK lenni.

Így folytatta a SZEM, a KÉZ, a SZÍV, a TÜDŐ és minden szerv FŐNÖK akart lenni.

A SEGG azt mondta:

- a FŐNÖK én vagyok!!!

Minden testrészt röhögött és abszurdumnak találta, hogy a SEGG legyen a FŐNÖKE.

Erre a SEGG nagyon megsértődött összehúzta magát és megtagadta elvégezni a dolgát.

Ennek következtében az AGY belázasodott, a SZEM kigúvadt, a LÁB remegett, a KÉZ erőltlenül lógott, még a SZÍV-nek és a TÜDŐ-nek is nagy nehézségbe került elvégezni munkáját.

Végül minden testrészt kérte az AGYAT, engedje meg, hogy a SEGG legyen a FŐNÖK.

Így is lett.

A többiek most elvégzik a munkát, amíg a SEGG csak ül és sok szart csinál.

Tanulság:

Abhoz, hogy FŐNÖK legyen valaki nem kell géniusznak lennie, lehet az egy közönséges SEGG is.

Üdvözléssel: Az AGY

Kikelet

*Egyre többször hallok
a madarakat,
Egyre többször látok
nyiladozó virágokat.*

*Megérkeztek a gólyák
a kis cinkék
kik igazi otthonukat
itt nálunk lelték.*

*A rétek, kertek, a fák
virágba borultak
a zord rossz idők
melegre fordultak.*

*Itt van a várva várt
mi elúzi a hideget
megjött a jó idő*

szervusz: kikelet.

idősebb Horváth Béla

Korpácsi Ferenc rajzai

Látletel 1998

Tessék bejegyezni a megfelelő rubrikába; egyik füle számafrül, a másik bokszos-doboz, amit a gyermekkorában használt. Szemgödreből jó illat árad, a szája szépen néz ki.

Egyik keze markolókanál-szerű, a másik tenyér, kis kenyérdarabbal. Az egyik lába erős, patába torkollik. A másik nem fejlődött ki eléggé, melleleg ördögi farka van.

Marhabőr van testén, hideg-melegen. Büszkesége árad - egy testből. Mélyebbre hatolva értető. Lelke hóféhér, tűzpiros a szíve, még takaréklángon a ... - Úgy néz ki; magyar.

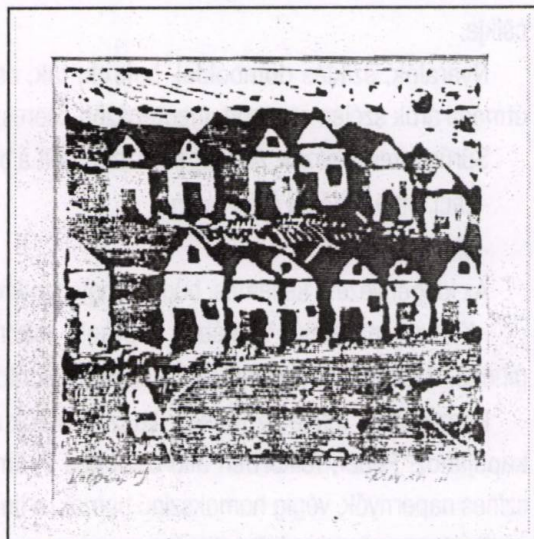
idősebb Horváth Béla

Hit

Igazságrögzítő gépet kapott a Föld-nevű bolygó. Jött egy kis káosz, de bolygóléptekkel hamar kiheverte.

Rájött a gép, hogy ezek nabszolgák, hízlegők, ármánykodók, bűnözők, irigyek, szeretők, betegek, végtelenségig lebetne sorolni a befolyásoló tényezőket. A lassan kihülő gép érezte az újjászületést.

Az emberek el is felejtkeztek róla, majdhogy nem múzeális tárgynak minősült. Akkor kezdtek felfigyelni rá, mikor tört, zúzott, ármánykodott, pénzt követelt, bazudott, lopott, s lebetne sorolni a tőle nem várt dolgokat. Újra virágzott a föld, virággal borították be a gépet, és egyáltalán, hittek az örökkévalóságban.

Állapot

*Egy labirintus az életvitelünk.
Egy két szegletében élvezkedhetünk.
Beljebb menve reménykedünk.
De a kitalálás ténye - reménye
marad nekünk.*

HELGA

Paksról indult a busz. Gábor sokszor elképzelte már, hogy milyen a tenger. Szerette a Dunát, sétálni a Gesztenyesoron, az alsó lépcsőről nézni a vizet. Többször átúsztta már, kapott róla emléklapot. Az idén is. Nem nagy kunszt. A tenger más. Sós a vize, áttetszően tiszta, állandó hullámvásban van, nem látni a túlsó partot, kéken olvad a horizontba.

Az utasok jól összerázódtak, mire elértek Burgaszig. Rövid pihenő a Hotel Mussalanál, aztán kék csodaként ragyogott fel a tenger.

Az utasok a jobboldalra torlódtak, néztek kifelé az ablakokon. A végtelen vízen kirajzolódott két lomha hajó. Észak felé tartottak, de mintha csak álltak volna, mozdulatlanul.

A parton, lepárló telepeken fehér kúpokban szikrázott a só. Nagy sirályok lebegtek a víz felett, alattuk vitorlások suhantak el. Aztán megszokottá vált a látvány, a tenger, a homokos part, és az állandó hullámverés fehér csíkja.

Nyaralók, sziklás domboldal, bokrok, fák, csupazöld környezetbe olvadó bungalók az út baloldalán. Az útmenti árok szélén csapzott, megtépázott cseresznye, alma és szilvafák.

Sűrűsödtek a házak. Az idegenvezető szólt a buszvezetőnek.

- Laci, ott a jelzőnél álljon meg.

- Minek, Marika ?

Az idegenvezető kellemes, bűgő hangján mikrofonba mondta:

- Kedves utasaink ! Várnában vagyunk. Jobbra a Tenger kapuja. Ezt látni kell, meg hát valami üdítő, rövid pihenő. Húsz perc múlva indulás ! Legyenek pontosak !

Kászálódtak lefelé az utasok, látszott rajtuk a gyűrődés. Nézelődtek. A pálmákon túl lesétáltak a Tenger kapujához. Fehér, félkörben álló oszlopos építmény, büféekkel, mütyürke boltokkal, föl-alá hullámzó tömeg, színes napernyők, végig homokszínű homok, a hullámok között bronzbarna testek. Aranyhomok.

Tovább nyolcvannal, északnak.

A lassan lecsorgó unalom akkor vált érdeklődéssé, amikor baloldalt feltűntek a fehér csipkeház-hotelek háromszögei.

- Balra előttünk Albena, egyik legújabb üdülő. Franciák tervezték. Hamarosan megérkezünk. Mindenki fogja a csomagjait, frissen, fürgén, vidáman ! Előremegyek - mondta az idegenvezető - kérem, hogy maradjanak együtt, várjanak meg.

Úgy is volt. Intett a csoportnak. Gyúródtak befelé a III/b. osztályú hotelba. Marikát régi ismerősként üdvözölte a portás. Elosztották a szobákat, a kulcsokat fakarikán, rajta a felirat: Hotel Pleven.

- Jegyezzék meg, mert a szállodák egységesen megkomponált, egyforma épületek, nehogy eltévesszék. Miénk a harmadik. A többit a vacsoránál megbeszéljük, hétkor. Legyenek pontosak, - fejezte be kissé fáradt hangon Marika.

- Szét kellene nézni, vacsoráig van idő - javasolta Gábor.

- Nem megyünk sehová ! - mondta Vince, a szobatársa, jobb lesz kinyújtózkodni, ránk fér. Nagydarab, izmos, fogdmeg ember volt az erőműből, fején kerek sildes sapka Chicago Bullis felirattal. Amikor levette, látszott megcsapzott, erősen ritkuló haja. Ment a fürdőszobába, megmosakodott, gatyára vetkőzve elnyúlt a heverőn.

Gábor letusolt. Mire visszaért, - na ezt kifogtam - állapította meg. A nagydarab ember méreteinek megfelelő horkolása akkor már betöltötte a szobát.

A távolról beszűrődő zene nem zavarta, annál inkább a horkolás, de fáradt volt, őt is elnyomta az álom.

Vacsora következett, utána nyugtalan alvás, forgolódott, a horkolástól föl-fölriadt, korán ébredt. Zuhany, borotválkozás, hajborzolás.

Kiállt a hotel elé. Nézte a kis fehértörzsű suhanc nyírfákat, és a kétoldalt hajnali harmatban fürdő tarka virágokat, ahogy elővillantak a minden fehér környezetből.

Túl a másik két hotelen halványkék párák lengtek a tenger felett, a parton még összecsukva álldogáltak a napernyők. Nagy, mély volt a hajnal csendje. Szinte hangtalanul fordult a hotel elé egy fehér Mercedes. Szedelőzködött kifelé belőle a család. Gyűrtek voltak. Elsőnek a családfő lépett ki a volán mellől. Testes, vöröshajú, nagy hústömeg. Lihegett, karjait le s föl lengette, megmozgatta lábait, hogy kirázza belőlük a sok kilométer fáradalmát.

Vékony, szőke, feltűzőtt hajú, törékeny asszony következett, majd a másik ajtón friss lendülettel landolt kifelé egy karcsú, kisportolt, formás, forrónadrágos szőkeség. Odalépett az anyjához, várták, hogy a nagy ember kinyissa a csomagtartót.

De a sörhasú germán csak tovább gyakorolta a helybenjárást, meg a karlendítést, miközben nézett a hotel felé, hogy jön-e valaki a csomagokért.

De fehér nadrágban, kihajtott nyakú ingben csak Gábor állt a bejárat előtt.

- Bitte - szólt oda a német. Fölnyitotta a csomagtartót, és a kofferekre mutatott.

Az asszony fáradtan nézett a hajnali semmibe, alig várta, hogy lefekhessen. A lány tekintete körülpásztázta a fehér csipke-házakat. Megállt a hotel bejáratánál. Seprű szempillái alól érdeklődő pillantást vetett a fiúra. Cigaretta dugott a szájába.

- Hast du Feuer ?

A fiú odalépett, tüzet adott.

- Danke - és egy futó mosoly.

A nagy ember Gábor markába nyomta a legnagyobb koffert, ő maga felkapta a másik kettőt. Mentek a csiki-csuki bejáraton át a portához. A portás lapozott a vendégkönyben, bólintott az útlevelekre. Gábor markába adta a nagy, fakarikán lógó kulcsot. Föl az emeletre, a 107-esben lepakoltak. A német egy tízmárkást vett elő. Gábor nem fogadta el.

- Ich bin auch ein Gast.

- Ó, mondta hosszú óval a családfő. A lány is. Aztán megkérdezte:

- Bist du bulgar ?

- Nein. Ungar. Sarkon fordult, otthagyta a pakolászó familiát. Tettek-vettek, de már csak ketten. Az asszony roskadtan dőlt el a fotelban. Hunyt szempillái alatt tarkán kavargó álmok úsztak el.

Vibrált a levegő, perzselt a nap. Sugarai előtt Vince egy nagy babérbokor árnyékába húzódott. Izzadt, mint egy söröslő. Gábor hunyorgatva nézte a vakító fényben fürdő tengert. Tekintete körben járt, mint aki keres valamit. A színes, nagy ernyők alatt is pirosodtak az emberek. Sokan egész közel a vízhez kifeküdtek a napra, gyerekek hancúroztak köztük, labdázta, pancsoltak, élvezték partnuk loccsanó hullámokat, ahogy a fehér habcsipkék pengve pattantak szerteszét.

- Mártózzunk meg ! - hívta Vincét, de nem akaródzott neki felkelni. Hevert, de nagyon. - Nem jössz ?

- Nem, majd később. Kéne valamit enni, nem jó dolog az a félpanzió. Csak vacsora, addig semmi, étlen-szomjan.

- Az utóbbin lehet segíteni. Indult a büféhez Gábor. Két totyacos, zöld sörösüveggel tért vissza. - Apókám, mit hoztam neked ? Sumeni sört, két üveggel.

- Hát te ?

- Én ittam egy korsóval. Idd csak meg, én megyek, úszok egyet.

Közről olyan a tenger színe, akár az antracén tinta, kék. Egymást érték a méteres hullámok. A víz kellemes volt, simogató, de időnként mellbevágta egy-egy ficánkoló hullám. Egy korty leszaladt a torkán, sós volt. Tengervíz, és csíp a sótól állapította meg. Lezuhanyozott a parton.

Kapkodta a lábait a forró homokban, ahogy ment a szakadékos domboldalra, térdigérő, száraz tengeri fűben, oda ahol vadon nőtt szilvafákon félig érett gyümölcsök kínálták magukat. Megkóstolta. Éretlen volt, fanyar és kemény.

Mire visszaért, torzonborz embert látott Vince mellett. Szörmók volt, izzadt, köpcös, félrecsapott, kopott matrózsapkája alól vállig ért csapzott haja. Cserzettbőrű, igazi tengeri medve.

- Hát ezt meg hol találtad ?

- Jött, csak úgy, dülöngélt, belémbotlott, tarisznyájában sör meg masztika. Haverosz, bulgarosz - szellemeskedett a szobatárs.

- Georgi vagyok nyújtotta kezét. Georginak van kicsi hajó. Georgi szereti magyarokat, volt háború, katona, Harkány.

Gáborral is lekezelt, odaszólt Vincének:

- Jössz tenger ?

- Megy a fene ! Alföldi gyerek vagyok én, nem tudok úszni, meg nagyok a hullámok.

- Épp az a jó ! Én szeretem a tengert, - lelkesedett Gábor.

És milyen a hajó ?

- Kicsi és öreg, motoros, meg van vitorla is.

- Jobb lenne egy jacht - gondolta Gábor, de ez romantikusabb. Jó lenne egyet hajókázni azzal a kis tünémmennyel, akinek még a nevét sem tudja.

Késő délután, az Arabella bár előtt látta meg a bőrnadrágos németet, és a törékeny asszonyt. Bágyadt mosoly. Válláról lágyan hullott alá valami valószínűtlenül lenge nyári súlytalanság. Köztük, akár a nyár, sugárzó fehérben, könnyed léptekkel, mosolygó arccal tűnt fel a lány.

Felismerte Gábort. Integtetett először ő, utána a papa is, aki betereelte őket a bárba. Húvös félhomály. Asztalhoz ültek. Halk zene, limonádé, üdítő italok, masztika, konyak.

Lesz, ami lesz, Gábor fölkererte a lányt. Akkor tudta meg, hogy Helgának hívják, valami különös illat lengi körül. A szeme kék, akár a tenger. Halkan játszott a trió, a zongorista valami bolgár táncdalt énekelt rekedtes hangon, de lehet, hogy görög szám volt. Mindegy.

Georgi hajnalban kint volt a vízen. A kelő nap fényei pirosra festették a horizontot. A fölgereblyézett parti homokban sűrűsödtek a lábnyomok, nyiladoztak a napernyők. Gábor lesétált a partig. Integtetett Georginak, aki partra kormányozta a kis hajót. Tíz óra tájban érkeztek Horst papáék a plázusra, behúzódtak a napernyő árnyékába, Helga gumimatracon süttette magát. Aztán némi húzódozás után Gáborral együtt elindultak az öreg hajó felé. Fölkapaszkodtak rá. Rakoncátlankodott a motor. Georgi kiköpte szájából a cigit, morgott valamit nagy mérgesen, bolgárul, mire nagy zajt csapva felbúgott a motor, és a hajó észak felé tartott a part mentén. Csattogott a vitorla. Georgi túl erősnek érezte a szelet. - Lassú hajó, mély a víz - állapította meg.

- Meg nagyok a hullámok - tette hozzá Gábor.

Még ki sem mondta, hirtelenül szép ívben belevetette magát a vízbe a lány, szép volt, akár egy látomás.

Riadtan néztek utána mind a ketten, mert nem látták felbukkanni. Georgi leállította a motort, Gábor beugrott

a vízbe. Elérte a lányt, de a hullámok elsodorták. Alábukott, vállánál fogva elkapta, minden erejét összefogva sikerült elérni a hánykódó hajót. Georgi segítségével beemelték a hajóra, végig fektették, Georgi ráterített egy plédet.

- Szép lány - mondta. Ne félj, megmarad, - sirály szállt a vitorla árbocára. Na, gyorsan, csinálj mesterséges légzés !

Gábor hozzákezdett. Szakszerűen. Ki-be hajtogatta a lány karjait, de az csak feküdt, alétlan, hunyt szempillákkal.

- Ne úgy ! - kiáltotta az öreg hajós.

- Hát hogy ?

- Szájon át, - mondta Georgi.

- Muszáj ?

- Persze. Muszáj ! Az lesz neki jó. Meg neked is - nevetett.

Mindabból, ami történt, Horst papa mit sem tudott. A mama még kevesebbet, de valami rosszat sejtett, amikor meglátta a lányt. Helga halvány arccal kissé imbolyogva közeledett, furcsán emelgette lábait a forró homokon. Gábor támogatta.

- Sápadt vagy Heli, mi történt - kérdezte aggódva Horst papa.

- Ó, Nichts. Nur eine Sonnenstich - nyugtatta meg a sápadt szőkeség.

- Napszúrás - mondta Gábor, és óvatosan lefektette a gumimatracra a lányt. Ásványvizet locsolt egy törülközőre. Jó nedvesen ráterítette a lány homlokára, és gyengéden cirógatta csapzott, szőke haját.

Ez már feltűnt a családfőnek. - Ó, jegyezte meg hosszú óval, kiegészítette azzal, hogy Hm... Gyanús volt neki az egész, de hamarosan napirendre tért a dolog felett, s lehajtotta a ki tudja hányadik üveg sört.

- Gábor zavartan köszönt el, ment, hogy megkeresse Vincét a parton. Ott volt, a szokott helyen, a babérbokor árnyékában.

- Na, mi van ? Ott a söröd az árnyékban.

Lehajtotta. Meleg volt, de jól esett a sós tengervíz után.

Két napig hiába kereste Horstékat. A fehér Mercedes eltűnt a parkolóból.

A kékesszürke égen felhők tornyosultak, vijjogva cikáztak a sirályok. A láthatáron egybe mosódott a mélykék víz és az ég. Méteres hullámok mormogva verődtek a parthak. Georgi sem szállt a vízre, támogatta a büfé pultját.

Vince vette észre. Leültették. Hallgattak, akár előttük a három felbontott sumeri sör.

Georgi törte meg a csendet.

- A németek elmentek. Láttam őket Balcsikban. Szép volt az a lány.

Helyreigazítás!

A Paksi Tükör előző számában Hetényi István verseit legnagyobb sajnálatunkra Kerényi István néven közöltük. Ezúton kérünk elnézést Tőle és olvasóinktól.

(a Szerk.)

Festegetni mindig is volt kedvem...

November 10-től 27-ig tartott a VMK könyvtárgalériában Hajdú Júlia kiállítása. A festmények és rajzok mellett gobelin képeket is láthattak az érdeklődők.

Hajdú Júlia 1979 óta él Pakson családjával. Iskoláit Pakson és Szekszárdon végezte. Édesapja az atomerőműben dolgozik művezető-ként, édesanyja az idén ment nyugdíjba az atomerőmű beruházási főosztályáról. Öccse, Csaba Szekszárdon tanul, Julika Pakson dolgozik. Alkotásait sokan ismerik, szeretik meleg hangulatú tájképeit, bájos állatfiguráit. A kiállítást számos érdeklődő és könyvtárlátogató tekintette meg dicsérő, gratuláló szavaikkal Julikának sok biztatást adva.

- Ez már nem az első kiállításod, mikor mutattad be először alkotásaidat a nyilvánosság előtt?

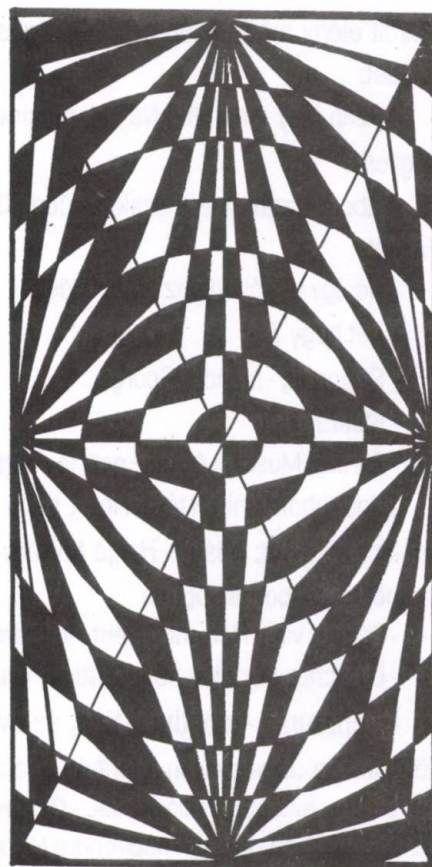
- 1992 óta foglalkozom festéssel, de akkor még csak magamnak készítettem képeket. Festegetni mindig is volt kedvem, de életem egy jelentősebb eseménye váltotta ki, hogy komolyabban kezdtem foglalkozni vele. Akkor valami befejeződött és valami új - a festés - elkezdődött, ami megmutatta, hogy milyen úton kell haladnom. Az első bemutatkozásom 1994-ben volt a Szilánkok című diákantológiában. Ott jelentek meg először képeim, és az adott bátorítást a további rajzoláshoz, festéshez és a kiállításokhoz. A Szilánkok képeiből rendezett bemutatón (Szekszárdon, Pakson) több rajzommal, festményemmel szerepeltem. 1995-ben szintén itt a könyvtárgalériában állítottuk ki képeimet. A visszajelzésekből, az elismerő szavakból sokat merítettem és ez újabb lendületet adott a mostani kiállítás megszervezéséhez.

- Hogyan kezdesz egy képhez?

- Kigondolom a témát, például egy macskát, és a lehető legtöbb természetfilmet megnézem, ha kell kimerevítem a képet, hogy minden apró részletet alaposan megfigyelhessek. Az újságban megjelenő fotókra is odafigyelek, sőt magam is készítek fényképet. Ezeket addig nézegetem, gondolkodom a feldolgozáson, amíg egy idő után már a fejemben van és le tudok ülni megfesteni. Minél többet festek, annál könnyebben megy az ábrázolás. A grafikai rajzaimnál előfordul, hogy ha meglátok az utcán egy formát, idomot, vagy pulóveren egy mintát, akkor mindjárt elkezdek kombinálni. Ezeket az ötleteket Vasarely-típusú képeimen valósítom meg, fekete-fehér színekkel. Amikor kötök, előfordul, hogy egy mintából három variációt is csinálok, mert megfog a minták sokasága, és meglehet, hogy a pulóver nem készül el.

- Milyen technikával, milyen stílusban dolgozol?

- Még nagyon a kezdeteknél tartok, ezért sokat olvasok a különböző festési módokról. Mindenféle technika érdekel, igazán még nem tudom eldönteni, hogy melyik felé haladjak, mindegyiket ki akarom próbálni. Édesapámnak van egy gyermekkori barátja, Dudás Sándor amatőr festő, aki messze él innen, de mindig tanítgat, amikor nála járunk. Megnézte képeimet, látott bennük fantáziát és biztatott. Általában az a jellemző, hogy autodidakta módon tanulok, magam sajátítom el az ismereteket. Főleg olajjal és temperával festek. Néha saját

magam készítek olajfestéket, úgy mint a régi világban, a középkorban. Használok lenolajat, tojást, gyantát és egyéb anyagokat. Farostlemeze szoktam festeni, főleg a rücskös oldalára, mert az olyan hatást kelt, mintha vászon lenne. Régebben soha nem rajzoltam vázlatot, egyből ecsettel festettem, a fejemben volt a téma, nekiálltam és egy-két órán belül kész volt a kép. Ma már kell vázlatot készítenem és nem elég néhány óra a kép befejezéséig. Az egyik édesanyámról készült kiállított képemen egy hónapig dolgoztam, pepecseltem és még mindig tudnék rajta változtatni.

- Melyek a kedvenc témáid?

- Nagyon szeretem az állatokat, ezért szívesen festem le őket, különösen a macskaféléket kedvelem. Akit, amit az ember szeret, az a fejében, a gondolatai között él. Volt egy matuzsálemi kort (9,5 évet) megélt tengerimalacom, mielőtt elpusztult lerajzoltam, a képmása tökéletesen élethűre sikerült. A papagájomat azért nem tudtam még megörökíteni, mert mindig mozog, sokszor elviszi a ceruzámat, én pedig nem tartok ott, hogy a mozdulatokat fejből tudjam megrajzolni.

- Van kedvenc festőd?

- Igen, Rudnay Gyula. Nagyon szeretem a munkáit, gyönyörű, szép tájképeit. Családunkból jól ismerték őt, nagymamám egy helységben lakott vele. Ha még élne, szívesen felkeresném, örömmel tanulnék tőle. Nem

szeretem a képekben az elvont dolgokat, én a természethez hű ábrázolás mellett állok. Igyekszem úgy festeni, hogy mindenki értse, miről van szó. Nagyon jó érzés, amikor megállítanak az utcán az emberek, szólnak, hogy látták a képeimet és tetszett nekik.

- *Mennyire ragaszkodsz egy-egy képhez?*

- Nagyon a szívemhez nőnek, éppen ezért nem adok el belőlük. Nem érzem magam termékeny festőnek, sokáig érik bennem a kép. Igaz, van amikor leülök és elkészítek rövid idő alatt három-négy képet, de általában hosszú idő telik el egy-egy elkészüléséig. Ilyenkor gobelint hímzek, terítőt, képeket és amikor azoknak a végére érek, már újból késztetést érzek a festésre.

- *Mivel foglalkozol még szívesen a szabadidőben?*

- Kézügyességem mindig volt, a tanáraink is dicsérték a kezem. Egy időben nyakláncokat fűztem gyöngyből, ezeket anyukám ma is szívesen viseli. Minden érdekel, amit kézzel el lehet készíteni, kipróbálnám a csipkeverést, a kosárfonást és a szövést is. Mindig magam készítem a karácsonyi díszeket, az asztali díszeket. Beszerzem előre a kellékeket, egy kedves munkatársam hozza a tobozokat, amiket lefújok lakkal, beillatosítom, majd fenyőolajjal élővé teszem őket. Mindig ilyeneken járnak a gondolataim, e nélkül megunnám az életem. Régebben rengeteget olvastam, az utóbbi két évben inkább a manuális tevékenységet szeretem. Mindig kell valamit tennem-vennem. Szüleim szokták kérdezni: - Már megint játszol? - Dehogyan játszom, ez komoly dolog, hátha kívül belőle valami - válaszolom ilyenkor.

- *A család hogyan fogadja az elkészült alkotásokat?*

- Éneke kritikával, az bizonyos. Néha kikelek magamból, de aztán elgondolkodom és figyelembe veszem az észrevételüket. Azért is szeretem, ha minél több ember látja a képeimet, mert mindenki más szemmel nézni, ahány ember annyiféle gondolkodás. Én érzem, nagyon jól tudom, hogy melyik képeimen kellene korrigálni, de amikor túl sok jót mondanak, túl sokat dicsérnek, akkor sem bízom el magam. Nagyon kritikus vagyok magammal. Nem szeretek elnagyolva, az ecsetet odanyomkodva festeni, inkább vékony ecsettel az aprólékosabb megoldást választom. Készítettem egy olyan képet, ahol sötét a háttér, borús a táj, erőteljes ecsetvonások érzékeltetik, ahogy fúj a szél. Ez a kép nagyon bosszús hangulatban készült, minden indulatot beleadtam, ez érződik a színeken, a hangulaton.

- *Mi lenne a három kívánságod?*

- Állvány kellene és jó ecsetek, ez lenne az első. A második pedig, hogy amit megfestek, azt életben is láthassam. Szeretnék elutazni olyan vidékre, ahol tigrisek, egzotikus állatok élnek. Gyermekkoromban két évig laktunk Kubában, számomra meghatározó élményt jelentett az ott eltöltött idő. Jól megértem magam az állatokkal, ha bármi bajom van, elmondom a papagájomnak és ő figyel, mintha értené. Szeretnék olyan helyen dolgozni, ahol állatok gyógyításában, megfigyelésében vehetnék részt, talán ez lenne a harmadik kívánságom. Sokat foglalkoztam a tengerimalacokkal, megtanultam vele beszélgetni, és amikor a budapesti állatkertben nem akartak kijönni a vackukból, én elő tudtam csalogatni az egész családot. Most a papagájnyelvet tanulom, már hasonlóan tudok fütyülni. Megtanítottam a papagájomnak egy-két hangot és ezt adja elő, amikor hív. Tudom, hogy miért szólal meg, az árnyalatokból megértem, hogy mit akar. Anyukám szinte dalolva mondja a nevem és a papagáj ezt lefüttyüli, de a népdalokat és a neki tetsző zeneszámokat is, bár mindig le van maradva egy-két oktávval. Megérti a hangsúlyozva mondott szavaimat, megcsinálja, amit elvárok tőle. Neki a simogatás a jutalom, a füle tövét kell megvakarni, akkor mindenre hajlandó.

- *Mikor lesz a következő kiállításod?*

- Az még bizonytalan, ezt is halasztottam, mert nem tudtam az eredeti időpontra úgy felkészülni, ahogy igazán szerettem volna. Most kicsit le kell állnom, fel kell töltenem. Sokan mondják, hogy nem szabad abba

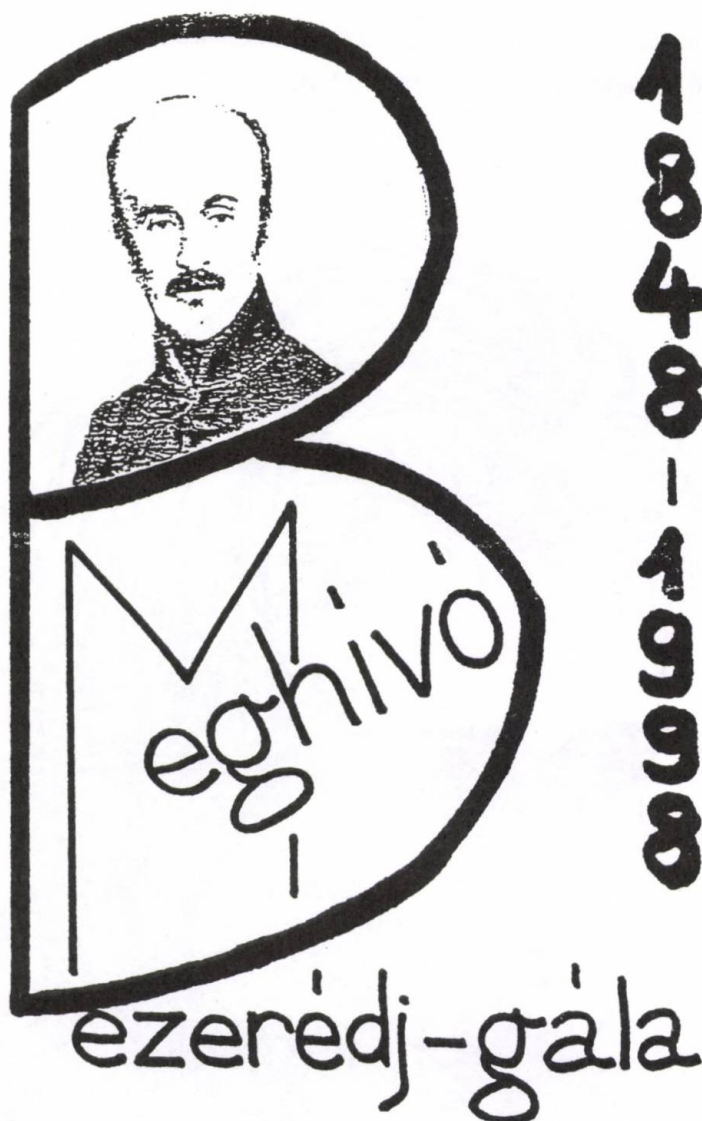
hagyni, folytatnom kell, csak az a baj, hogy mire hazaérek nagyon fáradt vagyok, több idő kellene a pihenésre és a festésre. Egy-két évvel ezelőtt éjfélig is fennvoltam, most már nem bírja a szemem. Régen a zongorázás jelentette a kikapcsolódást, de abba hagytam, mert gyengék voltak az ujjaim hozzá. Mióta festek, azóta nem hiányzik a zongora. A következő kiállításomon majd egy meglepetéssel szeretnék előállni, ami most még titok.

- A megvalósításhoz jó ötleteket, kedvet és sok sikert kívánok!

Lovászi Anna

Emlékmorzsák a Bezerédj Gála után

A magyar szabadságharc 150. évfordulója alkalmával felmerült az a gondolat, hogy az ünnepről hogyan lehetne örömteli, vidám hangulatban megemlékezni? Úgy, hogy az ünnepség ne legyen szokványos, ne legyen sematikus, ne legyen patetikus, dörgedelmes szólammokkal, hanem legyen derűs, bizakodó, mint volt akkor, azon a március 15-én a felszabadult ország népe.

Legyen érdekes, értékeket felmutató, lelkesítő a gyermekek, a szülők, nevelők és érdeklődők számára.

Legyen a címe: Bezerédj Gála!

És hol? A Városi Művelődési Ház Színháztermében.

Lesz közönség? Lett.

1998. március 13-án délután háromnegyed négyre már megtelt a terem, a lépcsőkön is álltak. Zsúfolt nézőtér.

Németh Lászlóné, a Bezerédj István Általános Iskola igazgatója közvetlen szavakkal emlékezett meg az 1848-49-es forradalom és szabadságharc 150. évfordulójáról. Elmondta, a jubileumra emlékezve be szeretnék mutatni, mit tudnak a Bezerédj-sek, milyen sokoldalúak, lelkesek, talpraesettek. A kép azonban nem teljes,

hiszen matek példákat megoldani, fizikai kísérleteket bemutatni, judozni a színpadon nem lehet, a produkciók az irodalom, a zene és a tánc területére korlátozva keresztmetszetet kíván adni arról, amit a Bezerédj Iskolában bemutatni szép, jó és érdemes. A műsorban közreműködnek olyan fiatalok is, akik az iskola diákjai voltak. Élfelítőt adnak tudásukból, arról, hogy hol tartanak.

Kialudtak a fények. Elkezdődött. Egy jókötésű, nagycsoportos legényke trombitaszólója vezette be a műsort: Éljen a magyar szabadság! Éljen a haza!

A Zeneművészeti Főiskola művész hallgatója, fiatal, szép és tehetséges hosszú hajú lány brácsán Beethoven művet adott elő. Nagy taps. Siker. Jó hangulat. Továbbiakban végig minden szám után hosszantartó taps.

Felsorakoztak a kis első osztályosok. Nem zavarta őket a sok-sok néző. Kettesével, hármasával vidáman adták elő mondókáikat. Érthető, legjobban a legkisebbek tetszettek.

Pergett a műsor. A szereplők neveit nem tudtam megjegyezni. Utólag szedegetem az emlék-morzsákat. Mi az, ami emlékként megmarad?

Tán a Mi leszek, ha nagy leszek című műsorszámból a lakatos, a mezőgazdasági dolgozó, a pék, a repülő, az orvos, terepszínű ruhában, vállán puskával a katona, a tanár néni? Nehéz a választás. Talán a kismama, aki babakocsiban két kisbabát tologatott, szépen, komolykásan, mosolyogva, akár egy igazi kismama.

Egy másik csoport az iskolába beilleszkedés gondjait idézte fel, tömött iskolatáskákkal. Aztán medvék tánca következett, kisebb-nagyobb gyerekek, kisebb-nagyobb macik. Az egyik piros volt, a lányok ügyesek, szépek.

A nagyobbak palotást táncoltak Erkel Hunyadi László című operájából. Egy magas, hosszúkarú arcú fiú kiemelkedett közülük, de ügyesek, szépek voltak, mosolyogtak, élvezték a tánc örömét valamennyien.

Zongoraszólók, kétkezes, négykezes, hatkezes, kis művészpálánta lányok, fehér blúzokban, sötét szoknyában, tehetségesek.

Újabb tánccsoport, aztán páros felelgetős. Két cserfes csitri lány. Nem tudom, a nagyobb, vagy a kisebb tetszett-e jobban? Akár a két kislány, akik magyarul és német nyelven konferálták be a sváb dalokat, harmonika és gitár kísérettel.

Versek következtek, lányok, fiúk, és próza is, Duba Gyulától Móra Ferencen át a "Rímhányó" Romhányi József írásaiból. Nagyon tetszett Illyés Gyula népmeséje, a Bábosok, a Tűzvirág Együttes táncosai és a Paksi Mazsorettek. Tehetségesek, fiatalok, szépek, és az iskola volt diákjai köztük szép számmal.

Volt még egy aktualizált mesejáték, Hófehérkéről és a hét törpéről. Jól volt a műsorközlő és ügyes a 3 felsős gyerek, akik zökkenőmentesen, szervezeten közreműködtek a színpad berendezésében, s tologatták a zongorát középre és vissza. Emlékeimben felragyog közülük a trombitás fiú tiszta, fényes szép trombitája. Látszott, nemcsak szereti, hanem gondosan karbantartja a hangszerét. Ugyanez vonatkozik a gitárosokra is.

Legszebb volt az, amikor a műsor végén valamennyi szereplő gyerek kiállt a színpadra. Tolongtak, mosolyogtak, integettek, örültek a sikernek, melyben a felkészítő pedagógusoknak is része volt.

Dörgött a taps a két évszám, 1848-1998 és Bezerédj István képe alatt.

Én úgy láttam, mintha a névadó arcán egy mosoly villant volna fel, s mintha csak mondta volna: - Szép volt paksi gyerekek! Jól csináltátok! Csak így tovább!

P a k s, 1998. március 16.

Dr. Hetényi István
nyugdíjas levéltárigazgató
Paks, Árnas u. 8.

GESTA HUNGARORUM JÖTTMENTORUM

vagyis

Az jöttment magyaroknak viselt dolgairól

Az egyetlen fennmaradt töredék:

IIVL-ik könyv

amelyben szabott rendin elősoroltatnak

az mi Dicső Fejedelmünk,

országalapító József Úr

vitéz cselekedetei

Vala pedig, hogy Josephus Ponia de genere Tatabánya megyei úriszékében üldogélvén magát nagy dolgokra száná: Jeti isten (lásd nagy Havasi Ember) papjaival magának jövendőt mondatván az jeleket kedvezőnek ítélé, s mind ő népével felkerekedék vala, hogy az Alduna vidékén új hazát foglalnának. Az *őslakosok szőleit és nyári szállásait lerontatá*, nagy földvárakat emeltetett, kőházakat rakatott, s csatornákat ásatott, hogy az alattvalók helyhez kötéséhez szükséges sármennyiséget hosszú időre biztosítaná.

A kalandozások kora

Kezdetben József urunk jó Volvo nevű paripáján a Danúbisz menti tájakat naponta végignyargalá, ahonnan gyakran számos fogollyal és egyre növekvő tisztességgel tére meg. Jó hivei hasonlóképp cselekedvén hétvégeken a négy égtáj felé szétszéledtek nemes paripáikon.

A központi hatalom megszilárdítása, országépítés

József urunk a helyzetet bölcsen fölmérvén áttért az MVM Törösztény vallásra és híveivel együtt megalapította PAX városát, hogy mindig béke lenne. Elsőbben a régi pogány vallást visszaállítani kívánó helyi felkeléseket verte le. Dallos vezérre a jáklí csatában mért megsemmisítő vereséget.

Az időben az szabados mogyerikat az barnusok törzse riogatta nagy csörtetéssel, szervezetlen seregekben, sűrű rikoltozásokkal udvorházokat és kukákat fosztogatván. József urunk *kordélra* hányatta őket, és kivitette Nagydorogra, ahol jobbágytelkeket és egyéb marhákat kaptak, csak békében lennének.

Szovjet és lengyel földről híres mestereket hozatott az országba, hogy várat építenének. Tömérdek betonból erősséget rakatott, hogy mind az művelt nyugat csodájára járt. Ezt nagy mívességgel öreg (azaz nagyméretű) szovjet vasakkal megrakatá (ekkor született a csodaszarvas regéje).

A birodalom ellenségeivel erős kézzel bánt el. A legmegátalkodottabbaknak csak annyit szólt: "Távozzatok tőlem az örök *bűzre!*" - s máris áthelyeztette őket szenes erőműbe. Ha orvul hátba akarták támadni, előbb közönyt színlelt, majd nyergében hirtelen hátra fordulva csellel kezét szorított velük, mire a pártütők sajgó ujjakkal sziszegve távoztak. A gyengébb felkelőket elfogatta, várába vitette, s csinos szabin rabszolgalányokkal Vilmos-körtét töltetett szájukba, amitől azok felkelés helyett inkább lefekvésre gondoltak immár.

Az ipar fellendült. Először csak a Szabók céhe uralkodott, később megjelentek a Faragók, a Vámosok, a Gallyasok s a (ku)Petzek is. A várban terjedt a fúrás és a ráfaragás. Egyes korukat megelőző hölgyek megpróbálták a legősibb ipart is űzni, de ezeket Urunk kitoloncoltatta a birodalomból.

A külkereskedelem is fellendült. Az ősidőkben az utazó rendek csak szovjet porszívót és szovjet feleséget hoztak be a birodalomba, a behívott várépítők már nagy mennyiségű aranyat, tömjént és irhát is. Ennek tulajdonítható, hogy erősen elterjedt a tömjénezés PAVnonia földén.

József urunk birodalmának kormányzásában nagy szolgálatot tettek a vizigótok (régiesen vezig. ut.) és a jazigok. Ennek okáért József urunk legjobb híveinek nagyobb tisztességgül a vezig.h címet adományozta ami a jazigh szót teszi a Jenő törzs helyesrovása szerint írva.

A birodalom védelme, hadsereg

A harci szellem növelésére az ifjúság legvitézesebbjei spártai nevelést kaptak: már zsenge korukban félmeztelenül egymás ellen tüzelték őket. (Öld meg! Öld meg! - kiáltozta a lovagi torna közönsége), ahol is hatalmas ütésekkel vertek ki egymásból minden gondolatot, amely nem az ellenség fizikai megsemmisítésére vonatkozott. Ez zsoldos hadsereg volt, kik Urunktól igen jó javadalmakat és kiváltságokat kaptak, hogy más ifjaknak is kedve támadnék közéjük lépnie ahelyett, hogy fejökben kóválygó haszontalan gondolatokkal akadályoznák a hon hírnevének öregbítését, amit a fenti ifjak (talián nevük boxollo) kivívtak.

A főrendek által gyakran soknak tartott hadsereg létszámának további növelésére József urunk létre hozta a *fekete sereget*, amelyben Tengelic földéről származó sok bajnok (régiesen: Bajna) számos derék csatát vívott meg a reguláris hadsereg helyett, akik így több gondot fordíthattak páncéljaik fényesítésére, az PAVnoni büntetésre, s a nyereggel érintkező felületeik serény vakargatására.

Ezen fekete sereg helybélielkből verbuváltatván, ősi vallási szokásaikból imhol sokat megőrizének, fehér lovat és fekete státust áldozának, s pogány *földi isteneknek* étel és italáldozatokat mutattak be; a vár tiszta forrásaiból fekete vizeket merítettek, s azokat pogány praktikákra használták.

Az bátor harcokban megvakult, megsiketült vitéz obsitosokat József urunk az várkapu környékén telepítette le alabárdos őrzőnek (avarul: rendész) amivel fellendítette a kifelé irányuló áruforgalmat, s Közép-Európában elsőként, példátlan méretekben megindult a privatizáció.

Közoktatás, kultúra

József urunk templomot, iskolát alapított, utóbbiba pálos (rugkapálós) oktatókat is küldött a várból. Sport- és vásárcsarnokot alapított, gőzfürdővel és uszodával szolgálta a paksi közélet tisztaságát. Előbbiben a fürdés, utóbbin a befejezése még sokakat meg fog izzasztani.

A kultúra templomának üzemelését évente nagy adománnyal segíti, amely majdnem eléri egy átlagos PAVnon nagyvezir egyszeri prémiumát. Mivel az utóbbit maga is csekélynek találá, parancsot ad a főfő varázslójának (főkönyvelő), hogy mindenféle praktikákkal további jó rhénus forintokat varázsolna a kultúra felkent papjainak folyószámla nevű csuhája zsebébe.

Vallási kérdésekben kegyes türelemmel viseltetik. Az mogyeri főrendekkel egyszer szembeszálltak holmi zöld emberké a temetkezési szokások különbözősége miatt. A kis zöldek makacsul hangoztatták, hogy akiket

ők temetnek, azok nem szoktak sugározni, s nem egyeztek bele, hogy ilyeneket temessenek az ősi szarmata televénybe. József urunk rögtön kegyesen elrendelte, hogy a sugárzó temetnivalót a vár területén létesített temetőben helyezték nyugalomra.

Az könyvnyomtatás is felvirágzott: csak az Izotópfalu, a Csikócsapat és a Hibajegyzék című köteteket említenénk.

Itt néhány lap hiányzik a töredékből.

És látá József úr, hogy ez jó.

És lőn este és lőn reggel, hatodik nap.

S most, hogy eljött a hetedik nap, a pihenés ideje, Ótos isten tiszteletére sokszor áldozott vérünket közös edénybe csurgatván, mint testvéreid vérben és kupában, az kupát egészségedre nagy tisztességgel ürítvén, egyhangúlag kiáltjuk:

**Köszönjük, József, működésedet
Ez jó mulatság, férfimunka volt !**

Kelt Pax várában, télelő havának Taksony vezérről nevezett napján,
Az Úr 1991- dik esztendejében, mindnyájunk örök emlékezetére.

Elhangzott Pónya József vezérigazgató nyugdíjba menetele alkalmából az atomerőmű mintegy 100-150 fős káder-rétegének jelenlétében.

Az előzetesen megírt szöveget, amely Vincze Bálint kiválóan archaizált "pergamentjén" reprodukálva az ünepeltnek írásban is átnyújtott, felolvasni senki sem merete csipős kitételei miatt, így a betegállományban levő szerzőt törött karral, "talpig gipszben" behozták kocsival és felolvasta a művet.

P.J. tréfás megjegyzése a szerzőhöz:

"Még nem nevezték ki az új vezérigazgatót, még vissza is jöhetek, és akkor kirúglak."

V. I.: "Ja, amint visszajössz, már kezdem is írni a Gesta következő kötetét."

Érdekes volt megfigyelni, hogy sokan tanácstalanul néztek körül, nem mertek nevetni a "félelmes" úr rovására elhangzó csipkelődéseken, tanácstalanul néztek egymásra, s csak később, négy szemközt jöttek oda dicsérni a "művet".

Vinnay István

III-dik könyv
amelyben szabott rendin elősoroltatnak
Az mi dicső fejedelmünk,
országalapító József úr
vitéz cselekedetei.

Vala pedig, hogy Josephus Ponia de genere Catabánya megyei úriszékében ülben magát nagy dolgokra száná: Peti isten (lásd: Nagy Hábasi Ember) papjaival magának főbendőt mondatván az jeleket kedvezőnek ítélé s mind ő népével felkerekedett, hogy az Alduna vidékén új hazát foglalnának. Az őslakosok szőleit és nyári szállásait lerontatá, nagy földvárakat emeltetett, kőházakat rakatott s csatornákat ásatott, hogy az alattbalók helyhez kötéséhez szükséges sármenyiséget hosszú időre biztosítaná.

A kalandozások kora

Kezdetben József urunk jó Volbo nevű paripáján a Danubisz menti tájakat naponta begignyargalta, ahonnan gyakran számos fogollyal s egyre növekvő tisztességgel tére meg. Jó hível hasonlóképp cselekedvén hétféteken az négy égtáj felé szétszéledtek nemes paripáikon.

A központi hatalom megszilárdítása; országépítés

József urunk a helyzetet bölcsen felmérvén áttért az MVA Töröszteny ballásra s hívelvel együtt letelepedvén megalapította PAX bārasát, hogy mindig béke lenne. Elsőbben az régi pogány ballást visszaállítani kívánó helyi felkeléseket verte le: Dallos bezérre a jákli csatában mért megsemmisítő vereséget.

S most hogy elfőtt a hetedik nap, a pihenés ideje, Otos isten tiszteletére sokszor áldozott vérünket közös edénybe csurgatván, mint testvéreid vérben és kupában, az kupát egészségedre nagy tisztességgel ürítvén, egyhangúlag kiáltjuk:

Köszönjük, József, működésedet

Ez jó mulatság, férfimunka volt !

Kelt Pax városában, télelő havának Taksony vezérről nevezett napján, az Ur 1991-dik esztendejében, mindnyájunk örök emlékeztetésére.

[Handwritten signatures and notes, including names like József, Péter, and others, along with some illegible scribbles and a small diagram in the top right corner.]

Kernné Magda Irén:

“... A haza oltárára ...”

(Forrásközlés)

A Batthyányi-kormány számára a függetlenség megvalósítása számtalan, szinte megoldhatatlannak tűnő problémát jelentett.

Különösen problematikus volt a pénzügyminisztérium működtetése, hiszen Magyarország pénzügyi-igazgatási feladataiba a magyar rendeknek úgyszólván semmi beleszólása nem volt. A gazdasági ügyeket intéző magyar kamara önállósága névleges volt, valójában a bécsi udvari kamara irányította a birodalom pénzügeit. Kossuthnak pénzügyminiszterként nem csak az új hivatal megbízható, szakmailag jól felkészült tisztviselőgárdájának felállítása lett feladata, ez jelentette a kisebbik problémát. A nagyobbikat a kincstár üressége okozta. A kormány bizonytalan politikai helyzetében külföldi kölcsönökre gondolni sem merhetett, értelemszerűen nem számíthatott az osztrák bankokra sem.

Kossuth szerint a megoldás az önálló magyar bankjegy kibocsátása, melynek kiadását május 23-án kiáltványban hozza az ország tudomására.

A kiáltványban nem új adót vagy adományokat kér, hanem felszólít mindenkit “nem ajándékra, mert az ország nem olyan koldus szegény még, hogy polgáraitól alamizsnát kelljen kérnie, hanem arra: adjon kölcsönt az országnak, tehát önmagának, rövid időre, kamat mellett, csak annyi kölcsönt, mennyit az ország egy év alatt biztosan visszafizethet.”¹

A kamatos kincstári utalványok fejében befolyó ezüstpénz egyben megteremtheti a kibocsátott bankjegyek nemesfém fedezetét is.

A kiáltványt Tolna megyében az 1848. május 27-i megyei közgyűlésen ismertették² a gyűjtés lebonyolításával a paksi kerületben Beszédes József elnökletével Daróczy János, Baranyai Pétér, Szévald József és Ringenbach János választmányi tagokat bízta meg abban a reményben, hogy “... a hazának ármány forralta jelen megszorult helyzetében minden polgár tehetsége szerint segedelmezéssel fog járulni a veszély elhárításához szükséges eszközök kiállításában, s vetélkedve teendi le mindenki a haza oltárára hazafi áldozatát.”³

A május végén megindult kölcsönjegyzéssel egyidőben a Radical Kör országos gyűjtést szervezett, s a két indítványt összekapcsolva kölcsönt jegyezhetett illetve önkéntes adományokat tehetett az ország lakossága a haza javára.

A gyűjtés eseményéről a Tolna Megyei Levéltár az alábbi jelentést őrzi:⁴

Tisztelt Központi Választmány !

Megyei állandó bizottmány 1604. fsz. alatti Paksi Kerületi Választmány a haza oltárára tett áldozatok összegyűjtését f. jún. hó 8án kezdette D.Földváron, s ott több napig amig adakozó magát jelente, begyűjtött Kölcsonben 6 font 59 1/2 lat ezüstöt szerekben; 1015 pftot kész pénzben. Ajándék kép be jött 10/16 lat arany (ék) szer, 1 font 65 l ezüst szer, 280 pft. 52 kr. kész pénzben. Őszvesen 10/16 lat arany 7 font 124 1/2 lat ezüst és 1294 ft 52 kr. pénz.

Ezen ezüstöt és kész pénzt jun 10én át is adta a Vál (lasztmány) a D. Földvári Sóhivatalnak rendszerinti nyugtatvány mellett.

Pakson jun12 évi kezdve a Vál. összeszedett: Kölcson 2 4/16 l arany, 3 font 56 2/4 l. ezüstöt (ék)szerekben 1356 ft 20 kr. pengő pénzben.

Ajándékkép bejött 1 lat arany, 2 font 98 2/4 lat ezüst szerekben, 559 ft 26 kr. ezüstpénzben, őszvesen: 3 4/16 lat arany 5 font 195 lat ezüst, 1919 ft 46 kr. ezüstpénzben. Ezen összeget jun 17én be is adtuk a Földvári Sóházi hivatalba rendes nyugtatvány szerint.

A Pakson be gyűlt sommában foglaltatik Németkér Község ajándéka: 20 ft 1 kr. szintén Kömlőd Községé: 20 ft. 24 kr.

D.Sz.Györgyön összejött Kölcson 1 font 43 7/16 l ezüst szer es 70 pft kész pénz. Ajándékképpen: 3/16 lat arany és 263 ft. 48 kr. ezüstpénzben. Összesen: 3/16 l arany 1 font 43 7/16 lat ezüst szer és 333 pft 48 kr. készpénz. Ezen összeget is leadtuk a D.Földvári Sóhivatalhoz. A három összeg tesz 3 14/16 l ar. 13 ft 323 1/16 l. ezüst szereket. 3549 ft 24 kr. készpénzt.

Ezen összegben foglaltatik Gerjen helység ajándéka 17 ft 94 kr. Szinte Gerjeni egyes polgárok adománya két arany gyűrű 3/16 lat és 3 pft. Szinte Györkönyből küldött t.(ekintetes) Kapuvári János Ur 97 ft 50 kr. ajándéka.

Ezen adományokon kívül le táraztattak általunk jegyzőkönyvek és nyugtatványok szerint Földváron 1 pusztá kardlap 3 köből 3 véka zab. Egy csomagban egy arany óra (köves arany gyűrű 1 tajt.pipa) D.Sz.Györgyön 5 Kilo rozsos buza, 10 mérő rozs, 10 mérő árpa, Gerjenben 3 Kilo rozsos buza. Ezek Paksra fognak szállítatni.

Pakson le táraztattak 7 kilo rozsos buza, 24 font sárga réz, 5 font vörös réz, 7 font 18 lat cin, 2 darab férfi ing, 1 vas nyárs. Még több ígérek tetettek, s reméljük, teljesülnek is.

Közbejött Követválasztás és hadi csapatok ki állításuk által el lévén a nép foglalva, ismét jun. 25én Bölcskén meg kezdettük az adományi begyűjtéseket, s folytatni fogjuk.

Ringenback János Vál. Tag. Paksról egészsége végett Fördöle menvén Nadhera Pál Paksi kereskedő helyett segített a Vál. által az ezüst szerek és más áruk megmérése végett. A begyűjtés végeztével az irományok be fognak küldetni.

Tisztelettel maradunk

D.Földváron Jun.26án 848ban

Le kötelezettjük:

Beszédes József

Vál. Elnök

Szevald József

Vál. tag

Baranyai ? Peter v. tag

Daróczy János^s

1. Tolna megyei Közgyűlési jegyzőkönyve 1848, május 27.
(Évszázadokon át I.k. V/22. 470. o.)
2. Uo. 469. o.
3. Uo. 470. o.
4. Tolna Megyei Levéltár, Közgyűlési iratok 577/1848.
5. A felajánlás értékének megértéséhez segítséget adhat az 1847. márciusában kelt alispáni jelentés a dunaföldvári piac áráiról (Évszázadokon át I.k. IV/64. 417.o.) és dr. Glósz József adatai Tolna Megye középbirtokos nemességének anyagi viszonyai a XIX. század első felében c. kandidátusi értekezéséből. (Wosinsky Mór Múzeum évkönyve XVI.k. 72. o. Szekszárd 1991.)

tiszta búza: 9 frt 4 kr/pm = pozsonyi mérő

rozs: 7 frt 30 kr/pm =

árpa: 5 frt 15 kr/pm

zab: 3 frt 15 kr/pm

kukorica: 5 frt 12 kr/pm

pozsonyi mérő: (kőből) szemestermény űrmérték, egy pozsonyi mérő = 62,5 l.

véka: (változó) űrmérték egy véka megközelítőleg 17-25 l

lat: tömegmérték,

a bécsi egy lat = 17,502 g

a vámnál = 16,666 g

font: tömegmérték

1 (bécsi) font = 0,56 kg

1 (vám) font = 0,5 kg

1 (gyógyszertári) font = 0,42 kg

(az új Magyar Lexikon adatai szerint)

A földvásárlás átlagára 1840-49 között 63 pft/hold

A középbirtokosok jövedelme 1840-49 között 6,16 pft/hold.

Felhasznált irodalom:

Magyarország története 6/1 k. Akadémiai Könyvkiadó 1979. Bp.

Évszázadokon át I.k. Tolna Megyei Levéltár 1978. Szekszárd

Az 1848-49. évi forradalom és szabadságharc története

(szerkesztette: Hermann Róbert) Bp. 1996.

A "bazársorhosszabbító" (II.)

A Közvélemény 98. márciusi számában elég részletesen leírtam a Jámbor Pál szobor kálváriájának első részét. A folytatás még elszomorítóbb, mert a szobor nem a tér fő helyére került, hanem az ott lévő park szélére, vagyis periférikus területre. Ám ezt a döntést megelőzte az önkormányzati ülés, melyben már a párt-ellenfelek vitáztak egymással a szobor ürügyén. Ezt a hangulatot átélve mondtam le a számomra odaítélt Pro Urbe-díjról.

Számvetést készítettem magamban, hol ronthatam el, mit kellett volna másképpen csinálnom? Végül arra a következtetésre jutottam, hogy két alkalommal is hibáztam. Az első hibát akkor követtem el, amikor elfogadtam Fonyó Lajos meghívását az óváros rendezési tervének tárgyalására és fel is szólaltam. Elmondtam véleményem, mely így összegezhető: kár volt ezt a budapesti céget megbízni, mert helyismeretük nincs, az ötleteket - melyekhez a helyiek kikérdezése útján jutottak hozzá - csak összegezni tudják és esetleg megtoldják a sajátjukkal. Élnék Pakson olyan szakemberek, akiket ha közös asztalhoz ültetünk, elfogadható tervet produkálnának. Az a terv, miszerint a Bazársort hosszabbítsuk meg, gnóm elképzelés. Mondandóm zárásaként gúnyosan megjegyeztem: ha már meghosszabbítjuk a Bazársort, akkor ne csak a Bajcsy-Zs. utca elejéig tegyük, hanem vigyük ki Dunakömlődig.

Ezen felszólalásom és vélemény-nyilvánításom után soha nem hívtak egyetlen egy rendezvényre sem. (Elfelejtettem mondani, hogy a teremben lévők - felszólalásom után - erélyesen tiltakoztak a "Bazársor meghosszabbítás" ellen.)

Tehát az első hibát ekkor követtem el, hiszen ha nem tiltakozom, akkor a szobor nem kerülhetett volna a parkba, mert az megszűnt volna a Bazársor építése miatt.

Ráadásul Fonyó Lajos sem sértődött volna meg és nem tervezett volna visszavágást ellenem.

A második hibát akkor követtem el, mikor nem hallgattam azok véleményére, akik azt javasolták, hogy ha azt akarjuk, hogy a szobor az Erzsébet szálló elé kerüljön, akkor a Lengyel-Magyar parkba javasoljuk, mert úgy is az ellenkezőt fogják jóváhagyni. Sajnos, nekik lett igazuk.

Ugyanis a február 25-i testületi ülésen már nem a szoborról volt szó, hanem a két politikai tábor harcáról. A két tábor: a jelenlegi polgármester és csapata, a másik tábor a volt polgármester jelenleg képviselő - csapata. A két tábor harcát kihasználva szeretne a nevető harmadik lenni a Fonyó Lajos vezette MSZP-csoport. A két tábor - a volt és a jelenlegi polgármester csapata - mindent megtesz a másik lejáratására, amit az egyik fél javasol, azt a másik fél bizonyosan elutasítja. Ezért volt igazuk azoknak, akik azt javasolták: a Lengyel-Magyar parkot szemeljük ki a szobornak. Érdemes felidézni a testületi ülésen elhangzott felszólalások némelyikét.

A polgármester és csapata meg sem szólalt a vitában, még a kulturális bizottság elnöke sem - Dr. Ferencziné - pedig a Jámbor Pál Társaság vele tartotta a kapcsolatot. Mielőtt a testületi ülés taglalására térnék, el kell mondanom, hogy négy bizottság is tárgyalt a szobor helyéről, és az alábbiak szerint döntött az adott bizottság:

Kulturális Bizottság: 4:1 arányban az Erzsébet szálló előtti elhelyezést fogadta el.

Környezetvédelmi Bizottság: 4:2 arányban szintén a szálló előtti elhelyezés mellett döntött.

Városépítő Bizottság: 3:1 arányban döntött az Erzsébet Szálló előtti elhelyezésre.

Ebben a bizottságban Fonyó Lajos az elnök !

Gazdasági Bizottság: 2:2-es szavazás eredményeként nem tudott dönteni !

A február 25-i testületi ülés előtt az alábbi bizottságok, szakhatóságok javasolták az Erzsébet szálló előtti elhelyezést: - Képző - és Iparművészeti Lektorátus; Országos Műemlékvédelmi Hivatal (előző nemleges véleményüket - egy részletesebb információ után - megváltoztatták); Dél-Dunántúli Területi Főépítési Iroda; Jámbor Pál Társaság és maga a szobor alkotója, Farkas Pál szobrászművész. A négy önkormányzati bizottság pedig a már ismertettek szerint foglalt állást. Vagyis a bizottságok 13:6 arányban elfogadták az Erzsébet szálló előtti elhelyezést.

És most kanyarodjunk vissza a testületi üléshez, melyen mint már említettem az előterjesztők közül senki sem szólalt fel. Nem értem miért ? Talán abban bíztak, hogy a bizottsági ülések eredményei és a szakmai igénylések alapján a testület elfogadja a javaslatukat.

Ezzel szemben a testület a Lengyel-Magyar barátsági parkban történő elhelyezés mellett döntött az alábbi szavazati aránnyal:

Igennel szavazott: László Imre, dr. Rónaky József, Schuckert József, Szinger Ferenc, Faller Dezső,

Fonyó Lajos, Haholt Miklós, dr. Molnár Klára, Pámer Zoltán, Rósa Géza,

Széchenyi Attila.

Tartózkodott: Herczeg József, Bor Imre, dr. Bencsik Lajos.

Nemmel szavazott: dr. Ferencziné, dr. Gálos István, Bogáncs János.

Ki kell emelnem dr. Gálos István képviselő úr hozzászólását, melyet másodszer is megismételt, figyelmeztetve azt a 4-5 társát, akik annyira hangoztatták ellenvéleményüket. Dr. Gálos István megpróbálta csitítani az indulatokat és figyelmeztette társait: a szakvélemények, a szobrász és az ötletgazda Jámbor Pál Társaság, akik mögött választópolgárok vannak, azok mind a szálló előtt kívánják elhelyezni a szobrot. Nem gondolják az ellenzők, hogy nagyon öncélúan viselkednek ? Bor Imre képviselő úr ezután bejelentette: ő úgy szavaz, ahogyan a szakbizottságok vélekedtek. Ezzel szemben a már említett 4-5 fő nem értelmezte Gálos úr "üzenetét".

A leggusztustalanabb "érv" Schuckert József részéről hangzott el, aki felháborodva ("műfelháborodva") kérte ki, hogy a szenny-csatorna partján nem szabad ünnepséget tartani. Az órásmester úr csak azt felejtette el, hogy már évek óta itt zajlanak a városi ünnepségek és momentán azt, hogy a nevezett csatorna csapadékvíz szállítását Dunába. Persze nem volt gusztusosabb és nem volt több igazságtartalma Faller Dezső felvetésének sem. Ő azt próbálta kideríteni, hogy mi a szerepe a Jámbor Pál Társaságnak a szobor felállításával kapcsolatban, hiszen egy fillérrel sem járulnak hozzá, akkor mit akarnak ? Emlékeztetnem kell a tisztelt olvasót A Közvélemény.márciusi számára, melyben erre a kérdésre választ talál. Ugyanis a testület 1997. szeptember 23-án megszavazta a pénzt a szoborra, a Társaság pedig decemberben átnyújtotta dr. Ferenczinének azt a szövegjavaslatot, mely a szobor talapzatára kerülne. Ez így hangzik: "A szobrot - a Jámbor Pál Társaság javaslatára - Paks Város Önkormányzata és a Paksi Atomerőmű Rt. állíttatta 1998. március idusán."

Tehát közel fél év alatt nem kapott választ kérdéseire a képviselő úr, ezért határozott úgy, hogy most igenis a végére jár a dolognak, megtudja mi az igazság. Ugyanilyen egérszorítóba került Fonyó Lajos úr is, aki meg azt nem tudta, hogy ki rendelte meg a szobrot? Két héttel az ünnepség előtt!! Mellesleg Fonyó úr kétségbe vonta a Képző- és Iparművészeti Lektorátus által megküldött szakvéleményt is, mondván, hogy a zsűri egyik hölgy tagja - akit nem kívánt megnevezni - nem az Erzsébet szálló elé javasolta a szobrot, tehát a lektorátusi vélemény hitel-telen. Fonyó úr akkor sem mondott igazat, mikor "idézett" tőlem, hangsúlyozva: legfőbb érvem az Erzsébet szálló előtti elhelyezésre, hogy Jámbor Pál itt ismerkedett meg Deák Ferencel. Nem, Fonyó úr, én a következők alapján javasoltam a helyszínt: a Szt. István tér legszebb épülete az Erzsébet Szálló. (Ettől függetlenül iszonyúan elhanyagolta az előző ciklus önkormányzata és a jelenlegi ciklus képviselői is.) A szálló frekventált helye biztosítja, hogy az eléje helyezett mellszobor is frekventált helyet kap. Azon érv, mely szerint az épület elnyomja a szobrot, értelmetlen, hiszen a világ számos épülete előtt helyeztek már el hasonló alkotásokat. A térre délről érkező tekintetét vonzza a szálló épülete, majd a szemünk szűkülő horizontjában észrevesszük a részleteket, az erkélyt, a Paksi Képtár feliratot, majd az épület előtti szobrot. Ez a természetes reakciónk, és csak ezután rebben a tekintetünk a Városi Múzeum épületére, illetve a fák takarásában is méltóságos Deák-házra. Az északról érkező szinte észre sem fesi a parkot, hisz előbb a templomot, majd a Bazársort figyeljük, és innen ugrik a tekintete az Erzsébet szállóra. Több emberrel beszélgettem erről a szoborhelyről, a szálló látványa mindenkit lekötött és többen rákérdeztek: hol van ott park? Majd mikor elmondtam, hogy a Bazársor folytatásában, akkor kapcsolt és mondta: jaj, tényleg!

Amennyiben észak felől közelítjük meg a teret, akkor tekintetünket balról a szálló L-alakú tömbje köti le, jobbról a Deák-ház és a Városi Múzeum, majd előbbre haladva rögtön a katolikus templom park fölé magasodó tornya és épülettömbje, majd a Bazársor. Ezt követően tűnik szemünkbe a volt "Vadászkürt szálló és étterem", vagyis a Rudnyánszky-kastély, amely ma a Hit Gyülekezet otthona. A tekintetünk átsiklik a Lengyel-Magyar park északi sarka fölött, ahová a szobor került. Ráadásul a park fő témája a csobogó és medencéi, minden parkban lévő tárgy - lépcső, nyilvános WC, buszmegálló - periférikus jelleget kap.

Mindent egybevetve, úgy vélem a Szt. István tér kiemelt pontja a Béke szálló, és Paks leghíresebb szülőltjének szobrát illik a tér kiemelt pontjára állítani. Ezért javasoltam ezt a helyet, és az, hogy Jámbor Pál itt ismerkedett meg Deák Ferencel, csak helytörténeti adalék.

A legbriliánsabb ötlettel Szinger Ferenc úr állt elő, aki még diplomáciai érzékenységről is példával szolgált. Természetesen azt javasolta, hogy a Lengyel-Magyar parkban legyen a szobor, így Jámbor Pál tekintete a lebontott szülőházát keresheti. Javaslatát megtoldotta még egy ötlettel: a parkot is nevezzük el Jámbor Pálról. Bor Imre nagy-nagy kuncogások közepette figyelmeztette képviselőtársait: március 14-én Gubin-testvérváros képviselői érkeznek Paksra a testvérvárosi szerződés aláírására - Gubin pedig Lengyelországban van, mondta Bor Imre Szinger Ferenchez fordulva - és nem lenne szerencsés azzal fogadni őket, hogy a Lengyel-Magyar barátsági park nevét Jámbor Pálra változtatjuk. Erre a véleményre az ötletgazda mélyen elhallgatott.

Mivel az előterjesztő tábor véleményét nem nyilvánított, az ellentábor pedig kifogyott az ötletekből, a már korábban jelzett arányban szavaztak a szobor parkbani elhelyezéséről. A döntést követően fogalmaztam meg a következő levelet:

Tisztelt Képviselő-testület !

Önök úgy döntöttek - hat fő kivételével - a Jámbor Pál mellszobrának helyéről, hogy figyelmen kívül hagyták a szakmai bizottságok, a szobrászművész és a Jámbor Pál Társaság véleményét, de még a saját bizottságaik véleményét sem vették figyelembe !

Hallgattak olyan személy véleményére - Fonyó Lajos - aki a rágalmazás fogalmát is kimerítette vélemény-nyilvánításával.

Hallgattak olyan személy véleményére - Szinger Ferenc - aki a lengyel vendégeink "tiszteletére" kívánta a róluk elnevezett park nevét megváltoztatni.

Hallgattak olyan személy véleményére - Faller Dezső - aki igazságtalanul vádolta a Jámbor Pál Társaságot, hiszen a Társaság már 97. decemberében eljuttatta a szobor talapzatára javasolt szöveget dr. Ferenczinének, ám ő nem tájékoztatta a képviselőket. A javasolt szöveg így szól:

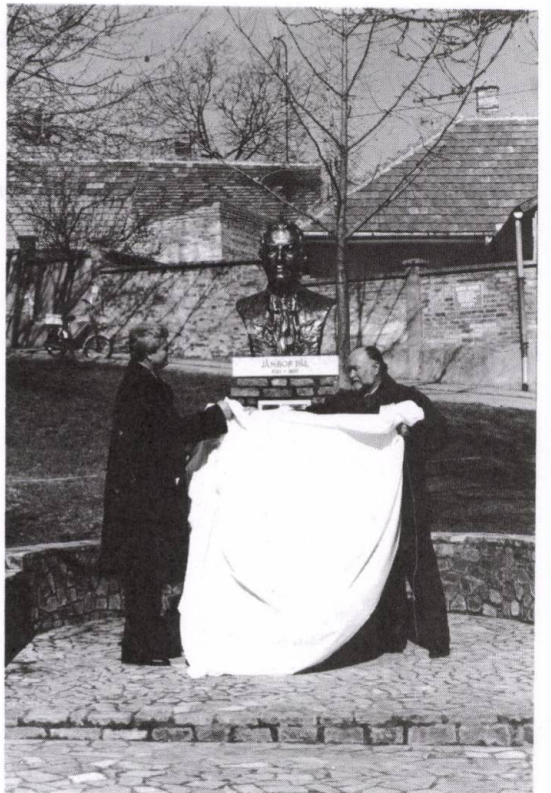
"A szobrot - a Jámbor Pál Társaság javaslatára - Paks Város Önkormányzata és a Paksi Atomerőmű Rt. állította."

Mindezt bő két héttel a szobor tervezett felavatása előtt tették, holott a Társaság már 1997. augusztusában javasolta Önöknek ezt a programot.

Az Önök által tanúsított mentalitás méltatlan Jámbor Pál emlékéhez, ezért mint a Jámbor Pál Társaság elnöke, nem tudom elfogadni az Önök döntése alapján számomra odaítélt "Pro Urbe" kitüntetését.

P a k s, 1998. február 25.

*Beregnyi Miklós
a JPT elnöke*

TARTALOM

1. Beregyei Miklós: Ünnepi ajándék Jánoshalmáról	1
2. Péter László: Jámbor Pál emlékezete	1
3. Jámbor Pál szülőháza	1
4. Beregyei Miklós: Egy téves arcképről	6
5. Beregyei Miklós: Néhány megjegyzés a szakdolgozat elé	7
6. Blóz Gizella: Dr. Novák Sándor élete és munkássága	8
7. Múltunkból - hiedelemvilág	9
8. Szarka József: Kövek énekelnek	24
9. Szarka József portré és a Kövek énekelnek c. verse	25
10. L. Németh Erzsébet: Húsból vágott virággal, Bolond tavaszi ének, Világgá szalad az IDŐ.....	27
11. Majoros Irén Erzsébet – Oláh Zoltán: Énekek I.	28
12. idősebb Horváth Béla: Üzenet az AGY-tól	29
13. Pacskó Szilvia: Kikelet	30
14. idősebb Horváth Béla: Láttelet 1998, Hit, Állapot	30
15. Korpácsi Ferenc rajzai	31
16. Hetényi István: Helga	32
17. Festegetni mindig is volt kedvem (interjú Hajdú Júliával)	36
18. Dr. Hetényi István: Emlékmorzsák a Bezerédj Gála után	40
19. Vinnay István: Gesta Hungarorum Jöttmentorum.....	42
20. Kernné Magda Irén: "...A haza oltárára" (forrásközlés)	47
21. Beregyei Miklós: A "bazársorhosszabbító" (II.)	50

PAKSI TÜKÖR

irodalmi–művészeti és helytörténeti szemle

V. évfolyam, 1. szám, 1998 áprilisa

Szerkeszti a szerkesztő bizottság:

Beregnyei Miklós felelős szerkesztő, Herczeg Ágnes olvasó szerkesztő

Rovatszerkesztők:

Gyórfy József művészet, Szarka József irodalom, Takács Miklós helytörténet

Tördelés: Törökné G. Judit

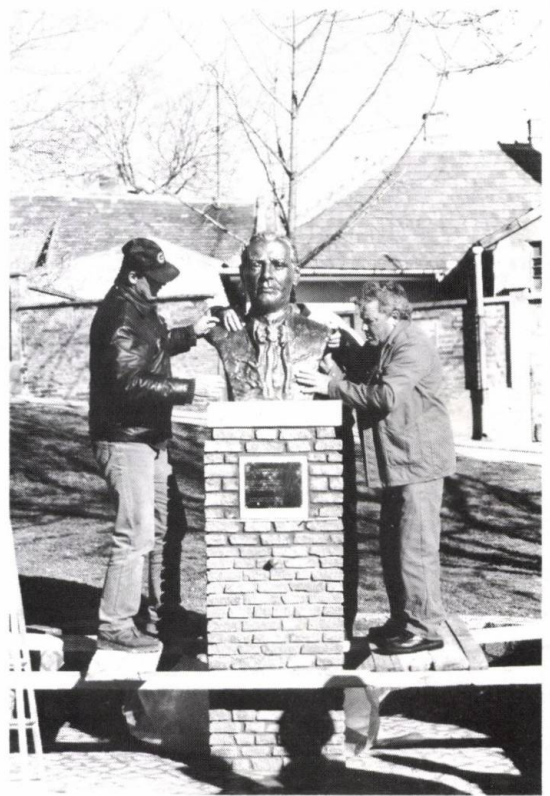
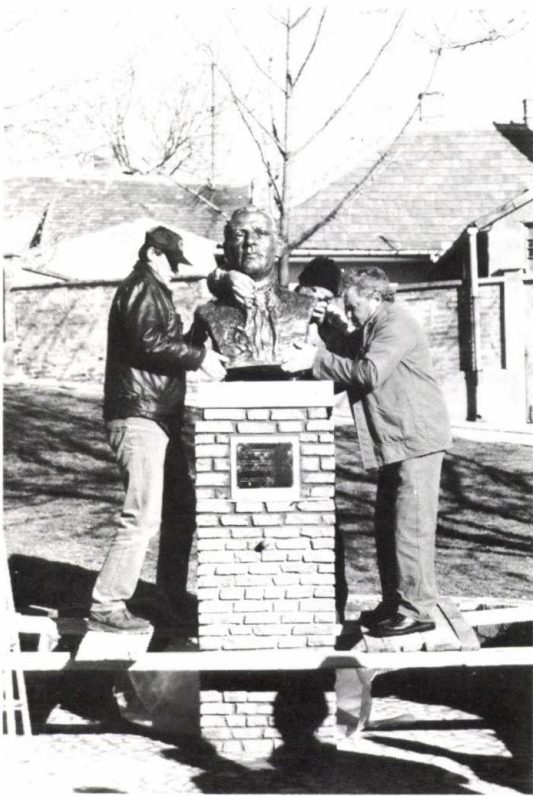
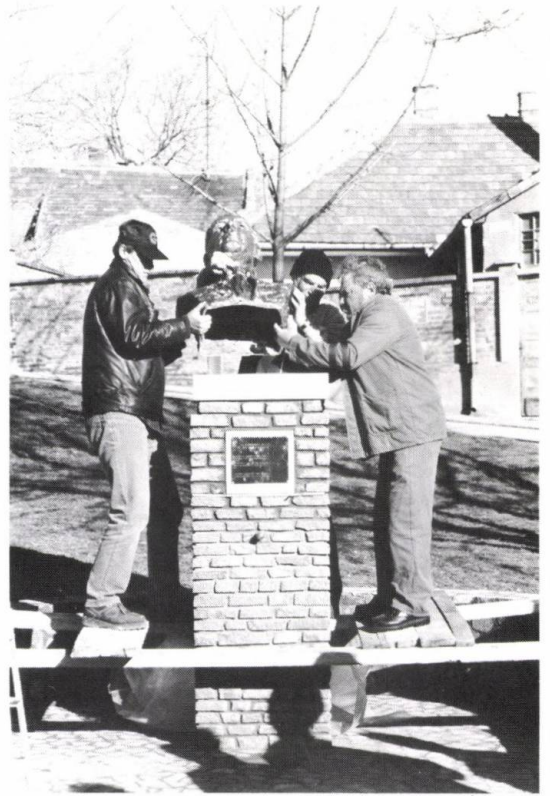
Kiadja: a Jámbor Pál Társaság, Készült: PA Rt. Nyomda 98/970. sz.

Felelős kiadó: a JPT elnöke

A szerkesztőség címe: Paks Városi Könyvtár, Villany u. 1.

HU – ISSN: 1218-2109

1998. március 15-én reggel Jámbor Pál mellszobra felkerült a talapzatra